

Ücretlerin bankalar aracılığıyla brüt tutar üzerinden ödenmesine yönelik değerlendirmeler ve bir senaryo önerisi¹

İbrahim Demirbilek²

² Sosyal Güvenlik Kurumu Merkez Müdürü, Denizli, Türkiye.

ÖZET

Ücretler üzerinden alınan gelir vergisi ve sosyal güvenlik primleri, kamunun temel gelirleri arasında yer alır. Öte yandan ücretlere ilişkin vergi ve primler, en önemli sosyal politika araçlarındandır. Oran ve sınırlarının belirlenmesi, tahakkukunun gerçekleştirilmesinin yanı sıra bu tür kamu gelirlerine ilişkin önemli olan bir diğer husus ise bunların zamanında, tam ve doğru olarak takip ve tahsil edilebilmesidir. Çalışma, oldukça geniş uygulama alanına sahip bir konu üzerine, muhtelif veriler kullanılmak suretiyle yapılmıştır. Bu kapsamda, ücretler üzerinden yapılan vergi ve prim kesintileri ve bu kesintilerin kamuya aktarılmasına ilişkin mevcut uygulamanın yarattığı sorunlar ile bu sorunların çözümüne dair ortaya konulan senaryonun uygulanabilirliği irdelenmiştir. Mevcut uygulamaya göre bu tür kamu gelirlerinin tahakkuk ve tahsili, işverenlerin çalışanlara ödedikleri brüt tutarlar üzerinden kesinti yapılması ve yapılan kesintinin yine işverenler aracılığıyla ilgili kuruma ödenmesi üzerine kuruludur. Ücretlere ilişkin vergi ve primlerin takip ve tahsiline yönelik mevcut uygulama; işçi, işveren ve kamu yönünden belirgin sorunlu alanların oluşmasına yol açmaktadır. Bu bağlamda çalışmayla, mevcut uygulamanın kamu gelirlerinin takip ve tahsili, kayıt dışı istihdam, sahte sigortalılık bildiri gibi idarenin temel sorunlu alanlarında yarattığı sorunların yanı sıra yargının iş yükü üzerine oluşturduğu etkiler de tespit ve analize tabi tutulmuştur. Kamunun finansmanına yönelik olası katkılarının da irdelendiği çalışmada, vergi ve primlerin oran ve sınırlarına yönelik değerlendirmeden ziyade mevcut kesinti ve tahsilat yöntemine ilişkin tespit ve değerlendirmeler üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu kapsamda çalışmada, önerilen senaryonun uygulanabilirliğinden öte mevcut yöntemin yarattığı sorunlu alanlara ilişkin tespit ve değerlendirmeler analiz edilmeye çalışılmıştır.

ANAHTAR KELİMELE

Ücret, ücret kesintisi, kesinti sorumlusu, ödeme yükümlüsü, kamu geliri.

Evaluations on payment of wages based on gross amount through banks and a proposal of scenario

ABSTRACT

Income tax and social security premiums collected on wages are among the basic incomes of the public. On the other hand, taxes and premiums related to wages are among the most important social policy tools. In addition to determining the rates and limits and accruing them, another important issue regarding such public revenues is their timely, complete and accurate follow-up and collection. The study was conducted on a subject with a very wide field of application, using various data. In this context, the problems created by the current practice regarding the tax and premium deductions made on wages and the transfer of these deductions to the public, and the applicability of the scenario presented regarding the solution of these problems were examined. According to the current practice, the accrual and collection of such public revenues is based on the deduction made by employers

¹ Bu çalışma, 30/31 Mayıs- 1 Haziran 2024 tarihinde Ordu Üniversitesi, ÇEEİ bölümü tarafından gerçekleştirilen 23. Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Kongresinde sözlü olarak sunulmuştur. Açık verilere erişildiğinden etik kurul kararı veya onayı alınmamıştır.

Atrf: Demirbilek, İ. (2024). Ücretlerin bankalar aracılığıyla brüt tutar üzerinden ödenmesine yönelik değerlendirmeler ve bir senaryo önerisi. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 14(ÇEEİ Özel Sayı), 1743-1767. <http://doi.org/10.48146/odusobiad.1514350>

from the gross amounts they pay to their employees and the payment of the deduction made to the relevant institution through the employers. The current practice regarding the follow-up and collection of taxes and premiums related to wages leads to the emergence of significant problematic areas in terms of workers, employers and the public. In this context, the study has identified and analyzed the problems created by the current application in the main problematic areas of the administration such as the monitoring and collection of public revenues, unregistered employment, and false insurance notification, as well as the effects it creates on the workload of the judiciary. In the study, where the possible contributions to public finance are also examined, the focus is on the determinations and evaluations regarding the current deduction and collection method rather than the evaluation of the rates and limits of taxes and premiums. In this context, the study has attempted to analyze the determinations and evaluations regarding the problematic areas created by the current method, rather than the applicability of the proposed scenario.

KEYWORDS

Wage, wage deduction, deduction responsible, payment obligor, public revenue.

Giriş

Ücretler üzerinden alınan gelir vergisi ile sosyal güvenlik primleri, kamunun temel gelirleri arasında yer alır. Oran ve tutarları ile tahakkuk ve tahsil yöntemleri yasalarca belirlenen vergi ve primler, kamu maliyesinin en önemli araçlarından biridir. Kamu hizmetlerinin sunulmasına yönelik önemli gelir kaynağı olan bu tür gelirlerin önemli bir kısmı asgari yaşam koşullarının sağlanması ve iyileştirilmesi, kamu sosyal harcamalarının karşılanması ve sosyal korumanın sağlanması ve iyileştirilmesi için kullanılır. Gelirin eşit ve adil dağıtımını sağlaması yönüyle bu tür kamu gelirleri en önemli sosyal politika araçlarıdır.

Kamu geliri olarak vergi ve prim nispetlerinin belirlenmesi, yasalarca belirlenen oran ve sınırlar doğrultusunda tahakkukunun yapılmasının yanı sıra önemli olan bir diğer husus ise bu tür kamu gelirlerinin takip ve tahsilidir. Mevcut uygulamaya göre istisnalar hariç çalışanların ücretleri, bankalar aracılığıyla ve net tutar üzerinden ödenmektedir. Ücretler üzerinden alınan vergi ve primler ise işverenlerin çalışanlara ödedikleri brüt tutarlar üzerinden kesinti yapılması ve yapılan kesintinin de yine işverenler aracılığıyla kamunun ilgili kurumuna ödenmesi üzerine kuruludur. Diğer bir ifadeyle, brüt tutar üzerinden çalışan adına ilgili kamu kurumlarına ödenmek üzere yapılan vergi ve prim kesintileri, işverenler aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Bu duruma göre işveren, çalışan adına kesinti sorumlusu ve ödeme yükümlüsüdür. Başka bir anlatımla, ücretler üzerinden yapılan vergi ve prim kesintileri bakımından işveren, kamunun mutemedi mahiyetindedir.

Vergi ve prim gelirleri olarak ücretler üzerinden yapılan kesintilerin zamanında, tam ve doğru olarak kamuya aktarılmasının önündeki engellerden biri de mevcut kesinti ve ödeme yöntemidir. Bir çok yönüyle sorun teşkil eden mevcut uygulamanın değiştirilmesi; kamu kaynaklarının etkin kullanımını, tahakkuk ve tahsilatın tam, doğru ve hızlı yapılmasını iyileştirebilir. Bu çalışmayla, öne sürülen senaryonun uygulanmasından öte çalışan adına tahakkuk edilen vergi ve sigorta primlerinin zamanında ilgili kurumların hesabına aktarılması, böylece kamu alacaklarının zamanında, doğru ve tam olarak takip ve tahsiline ilişkin mevcut uygulamanın yarattığı sorunlu alanlar değerlendirilmiştir. Çalışmada, ücretler üzerinden yapılan vergi ve prim kesintileri ve bu kesintilerin kamuya aktarılmasına ilişkin mevcut yöntemin yarattığı sorunlar ile bu sorunların çözümüne ilişkin ortaya konulan senaryonun uygulanabilirliği analiz edilmeye çalışılmıştır.

Devletin vergi ve prim gelirlerine yönelik sık aralıklarla çıkarılan af ya da taksitlendirme gibi yapılandırmaların da değerlendirildiği çalışmada, bu tür af ya da yapılandırmaların, salt işverenlerin vergi ve prim borçlarına yönelik olduğu yanılsaması görünür kılınmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda çalışmayla, kamu alacağı olarak çalışanların ücretleri üzerinden yapılan kesintilerin, işverene ait olduğu yanılsamasına yönelik tespit ve değerlendirmeler incelenmiştir.

Bununla birlikte çalışmada, Türkiye'nin belirgin sorunlu alanları arasında yer alan kayıt dışı istihdam ve kayıt dışı ekonomi ile sahte bildirim bağlamı da irdelenmiştir. Kayıt dışı istihdamın

yanı sıra kayıtlı olmakla birlikte kazanç seviyesi bağlamında kayıt dışı vergi ve prim gelirleri yönüyle kamu gelirleri önemli ölçüde kayba uğramaktadır. Özellikle inşaat ve tarım gibi perakende işlerde çalışanlar ile günümüz dijital dönemde giderek yaygınlaşan dijital ekonomik platformlarda perakende işlerde çalışanların ücretleri üzerinden yapılan/yapılması gereken vergi ve prim kesintilerinin süresinde, tam ve doğru olarak kamuya aktarılmamasında ciddi sorunlar yaşanmaktadır. Sahte ya da hileli sigortalılık bildiri ise sosyal güvenliğin belirgin sorunlu alanını oluşturmaktadır. Bu bağlamda çalışmada, kayıt dışı istihdam ve kayıt dışı vergi ve primlerin yanı sıra sahte ve hileli bildiriye ilişkin sorunlu alanlar ile bu alanlardan kaynaklanan yargısal çekişmeler ile bunun kamu finansmanına yönelik etkileri analiz edilmeye çalışılmıştır.

Konu hakkında muhtelif veriler kullanılmak suretiyle yapılan çalışmada, vergi ve primlerin oran ve sınırlarına yönelik değerlendirmeden ziyade mevcut kesinti ve tahsilat yöntemine ilişkin tespit ve değerlendirmeler üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu itibarla vergi ya da primlerin miktar ya da oranlarına ilişkin tartışmalar değerlendirme dışında tutulmuştur.

Kavramlar

Çalışmada ücret, vergi ve prim kesintisi (tevkifat), ücret takozu, vergi ve prim mükellefi, kesinti sorumlusu ve ödeme yükümlüsü gibi kavramlar, vergi ve sigorta primine tabi kazanç (ücret geliri) bağlamında ele alınmıştır.

Ücret

Geniş anlamıyla ücret, emek karşılığı elde edilen menfaatler bütünü; dar anlamda ise sunulan emek karşılığı elde edilen, para ile belirlenen, vergi ve sigorta matrahına esas alınan kazanç olarak değerlendirilir.

Sunulan emek karşılığı elde edilen temel gelir kaynağı (Demirbilek, 2024, s. 171; Balcı ve Sapancalı, 2024, s. 829) olarak ücret, yasal düzenlemelerde dar ve geniş anlamıyla farklı biçimlerde düzenlenmiştir (Yorulmaz, 2024, s. 82-83). Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB) ücreti, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu (GVK) doğrultusunda (193 sK, m/61) geniş anlamıyla tanımlamaktadır. Buna göre ücret, bedensel ya da zihinsel bir emek karşılığında işverenden elde edilen para, aynı ya da parayla temsil edilebilen geliri ifade eder (GİB, 2024a, s. 6). 488 sayılı Damga Vergisi Kanunu (DVK), ücrete ilişkin belirgin bir tanımlamaya yer vermemiştir. 4857 sayılı İş Kanunu (İK), ücreti dar anlamıyla tanımlamaktadır. Buradaki tanıma göre ücret, görülen hizmet karşılığı işveren ya da üçüncü kişiler tarafından sağlanan ve para ile ödenen tutardır (4857 sK, m/32). Belirgin bir ücret tanımlamasını içermeyen 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu (TBK) ücreti, hizmet akdinin asli unsuru ve işverenin borcu olarak düzenlemiştir (6098 sK, m/393, 401). TBK'daki düzenlemeye benzer şekilde belirgin bir tanımlama içermeyen 854 sayılı Deniz İş Kanunu (DİK) ve 5953 sayılı Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanun(BİK)'lerinde ücret, görülen hizmet karşılığı ödenen her türlü istihkak tutarı şeklinde dar anlamıyla tanımlanmıştır (854 sK, m/29; 5953 sK, m/14). 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (SSGSSK) ise ücreti, kamu görevlileri ve hizmet akdiyle çalışan sigortalılara belirli zaman dilimine göre ödenen ve süreklilik niteliği taşıyan brüt tutar olarak tanımlamıştır (5510 sK, m/3).

Kesintiye Tabi Kazanç: Brüt Ücret ve Net Ücret

SSGSSK hariç, yasal düzenlemelerde ücret tanımının brüt tutara ilişkin olduğu açıkça belirtilmemekle birlikte, ilgili kanunların diğer maddelerinde (193 sK, m/1, 2, 23; 4857 sK, m/37, 61; 488 sK, m/1 ve eki 1 sayılı Tablo) tanımlamanın brüt tutara ilişkin olduğu belirgindir.

Ücretin brüt tutarı, vergi ve sigorta primine tabi olan kazançtır. Yasalarca belirlenmiş vergi ve sigorta primi kesintileri sonrası oluşan tutar ise işçiye ödenen net ücret tutarı olarak belirir. Diğer bir ifadeyle net ücret, brüt ücretten çalışana ait prim ve vergi tutarlarının düşülmesi neticesinden oluşan tutardır. Ücretin toplam maliyeti ise çalışana ait brüt ücret tutarı ile işverene ait bordro vergi ve sigorta primlerinin toplamından oluşur (Uşun, 2019, s. 436).

Türkiye’de ücretler üzerinden yapılan kesintiler; SSGSSK, GVK ve DVK ile belirlenmiştir. Buna göre ücretin brüt tutarı üzerinden öncelikli olarak %9 malullük, yaşlılık, ölüm (MYÖ) sigorta primi, %5 genel sağlık sigortası (GSS) ve %1 işsizlik sigortası (İŞSZ) olmak üzere toplam %15 oranında sigorta primi kesintisi (5510 sK, m/81; 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu, m/49; örnek hesaplama için bkz. Şenyüz, 2007, s. 167) uygulanır. Sigorta kesintisi sonrası oluşan bakiye tutar, gelir vergisi yönünden oluşan ücretin safi tutarıdır (GİB, 2024a, s. 18). Vergiye tabi kazanç olarak belirlenen safi tutara ise engellilik durumu gibi bazı özel istisnalar (GİB, 2024a, s. 18-19) hariç, %15 ila %40 aralığında belirlenmiş oran ve sınırlar (GİB, 2024a, s. 56) dahilinde gelir vergisi ve %0,759 oranında damga vergisi kesintisi (193 sK, m/1, 2, 23; 488 sK, m/1 ve eki 1 sayılı Tablo) uygulanır. Ancak ücretli çalışanlar yönünden 01/01/2022 tarihinden itibaren asgari ücret (AÜ) gelir vergisi (GV) ve damga vergisinden (DV) muaf tutulduğundan GV ve DV, ücretin AÜ’yü aşan kısmı için uygulanır (193 sK, m/23; 488 sK, m/9[(2) Sayılı Tablo, IV-34]; 7349 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, m/2). Tüm yasal kesintiler sonrası oluşan bakiye tutar, net ücret olarak belirlenir ve çalışana ödenir.

Vergi ve Prim Yükü: Ücret Takozu

“Ücret takozu: wage wedge” (Rosiński, 2014, s. 423; Çadırcı ve Tekdere, 2022, s. 793); “vergi takozu / vergi kaması: tax wedge” (Şenyüz, 2007, s. 166-167; Buyrukoğlu ve Küpeli, 2021, s. 200; Buyrukoğlu ve Kutbay, 2016, s. 256; Kutbay vd., 2018, s. 102; Aktaş ve Doğan 2020, s. 244-245; Bulut, 2023, s. 31; Uşun, 2019, s. 436; Karadeniz, 2022, s. 118; Çiğdem, 2023; Rosiński, 2014; Çadırcı ve Tekdere, 2022; Vergi Dosyası, 2017; OECD, t.y.), “vergi yükü” (Ubay, 2012, s. 116; Aktaş ve Doğan 2020, s. 243-244) ya da “mali takoz: fiscal wedge” (Rosiński, 2014, s. 422-423; Çadırcı ve Tekdere, 2022, s.793) olarak da tanımlanmaktadır.

Ücret takozu, özü itibarıyla, ücrete ilişkin yasal olarak belirlenen vergi ve prim yüküdür. Ücretler üzerindeki vergi ve sigorta primi yükü, ücretli çalışanın işverene yansıyan toplam maliyeti ile çalışana verilen ücret (net ücret) arasındaki farka ilişkindir (Şenyüz, 2007, s. 167; Buyrukoğlu ve Küpeli, 2021, s. 200). Bu fark, yüzdesel olarak ifade edilir. Basit ifadeyle ücret takozu; “(toplam maliyet – net ücret) / toplam maliyet” formülüyle hesaplanır (Uşun, 2019, s. 436; Çadırcı ve Tekdere, 2022, s. 794). Bu durumu Türkiye’de 2024 yılında geçerli olan AÜ üzerinden örneklendirirsek: “[20.002,50 TL(Brüt AÜ) – 17.002,12TL (Net AÜ)] / 23.502,94TL (Brüt AÜ + İşveren sosyal güvenlik prim payı)” formülüyle (Hesaplama, 5510 sayılı SSGSSK’un 81 inci maddesinin (i) bendinde belirtilen şartların sağlandığı dikkate alınarak işverenin toplam payı %17,5 olarak dikkate alınmıştır. Ayrıntılı hesaplama için bkz. ÇSGB, 2024), 0,28 sonucuna ulaşırız. Buna göre Türkiye’de 2024 yılı için geçerli olan AÜ’lü birinin ücret takozu oranının 0,28; bunun TL karşılığının ise 6.500,82TL olduğu anlaşılmaktadır. Ücretli çalışanın 2*AÜ üzerinde ücretle çalıştığı dikkate alınması halinde ise ücretin AÜ’yü aşan kısmı GV ve DV yönüyle vergilendirileceğinden, bu defa, vergi takozu oranı “[40.005,00TL(2*Brüt AÜ) – 30.852,06TL (Net ücret)] / 47.005,88TL (2AÜ + İşveren sosyal güvenlik prim payı)” formülüyle 0,34 olarak gerçekleşecektir.

Vergi ve prim yükü olarak bir AÜ’lü çalışanın (2024 yılı için) 0,28 oranına tekabül eden 6.500,82TL tutarındaki ücret takozunun %46’sına tekabül eden 3.000,38TL’si (AÜ’nün brüt tutarı olan 20.002,50TL ile net tutar olan 17.002,12TL arasındaki fark) çalışana, %54’üne tekabül eden 3.500,44TL’si (toplam maliyet tutarı olan 23.502,94TL ile brüt AÜ tutarı olan 20.002,50 TL arasındaki fark) ise işverene aittir. Bu hesaplama göre 2024 yılı için bir AÜ’lü çalışan adına oluşan 23.502,94TL tutarındaki toplam maliyetin 6.500,82TL tutarındaki ücret takozu kamunun ilgili kurumlarına (GİB ve SGK: Sosyal Güvenlik Kurumu), bakiye net ücret ise çalışana ödenmektedir. Aynı hesaplama 2AÜ üzerinden yapıldığında; bu defa, AÜ’yü aşan kısım vergilendirildiğinden, ücret takozunun 0,34 gerçekleşmekte olduğu ve bunun %57’sine tekabül eden 9.152,94TL’si çalışana, %43’üne tekabül eden 7.000,88TL’si ise işveren ait olduğu tespit edilecektir. Buna göre AÜ’nün vergiden muaf olması nedeniyle, AÜ ile çalışanlar yönünden ücret takozu oranı ile bu oran içindeki çalışan payı daha düşük seviyede gerçekleşirken, AÜ’den daha

fazla ücretle çalışanlar yönünden ise hem ücret tokuzu oranı hem de bu oran içindeki çalışan payı yükselmekte, işveren payı ise düşmektedir.

Yükümlülük

Ücretlere ilişkin kamu alacağının tahakkuku ve tahsili yönüyle üç tür yükümlülük söz konusudur. Bunlardan birincisi vergi ve prim yükümlülüğü (mükelleflik), ikincisi kesinti (tevkifat) sorumluluğu ve üçüncüsü ise yapılan kesintinin ilgili kamu kurumuna ödenmesine ilişkin ödeme sorumluluğudur.

Vergi ve Prim Yükümlüsü

Ücretlere ilişkin prim yükümlülüğü hem çalışana hem de işverene aittir. Vergi (GV ve DV) yükümlülüğü ise sadece çalışana ilişkindir.

Tüm ücretli çalışanlar, aldıkları ücretin brüt tutarı üzerinden yasalarca belirlenen oranlar (5510 sK, m/81; 4447 sK, m/49) dahilinde MYÖ, GSS ve İŞSZ primlerinden oluşan tutar yönüyle prim yükümlüsü (prim mükellefi); ücretin brüt tutarının AÜ'yü aşan kısmı yönüyle de yine yasalarca belirlenen oranlar (193 sK, m/1, 2, 23; 488 sK, m/1 ve eki 1 sayılı Tablo) dahilinde GV ve DV (vergi mükellefi) yükümlüsüdür.

İşveren ise çalıştırdığı her bir işçinin ücretinin brüt tutarı üzerinden yasalarca belirlenen oranlar [%11 MYÖ, %2 Kısa Vadeli sigorta Kolları (KVSK), %7,5 GSS ve %2 İŞSZ olmak üzere toplam %22,5: Ancak 5510 sayılı SSGSSK'un 81 inci maddesinin (i) bendinde belirtilen şartları sağlayan işverenlere SGK primi işveren payında 5 puanlık indirim öngörüldüğünden %22,5 olarak belirlenen işverenin işsizlik dahil toplam payı %17,5 olarak dikkate alınır (5510 sK, m/81; 4447 sK, m/49)] dahilinde MYÖ, KVSK, GSS ve İŞSZ primlerinden oluşan tutar yönüyle prim (prim mükellefi) yükümlüsüdür.

Kesinti Sorumlusu ve Ödeme Yükümlüsü

Ücretler üzerinden alınan vergi ve sigorta primlerine ilişkin Türkiye'de geçerli olan mevcut uygulamada, kesintilerin yapılması ve ilgili kamu kurumuna ödenmesine yönelik işlemlerinin tamamı işverenler aracılığıyla gerçekleşmektedir. Mevcut uygulamaya göre çalışan adına kesinti sorumlusu ve ödeme yükümlüsü konumunda olan işveren, ücretlere ilişkin kesinti ve ödemeler bakımından devletin görevlisi (mutemet) konumundadır.

İşveren aracılığıyla ücretler üzerinden gerçekleşen kesinti ve ödemeler sonrası oluşan bakiye tutarı (net ücret) yine işveren tarafından çalışana ödenir. Bu bağlamda işveren, işçi-işveren-devlet biçimindeki üçlü yapılamada aktif konuma sahiptir. Aldığı ücret gereği vergi ve prim mükellefi olmasına rağmen işçi ise ücretin sadece net tutarıyla ilişkili olduğundan, muğlak ve pasif konumda yer almaktadır.

Mevcut Uygulama ve Sorunlu Alanları

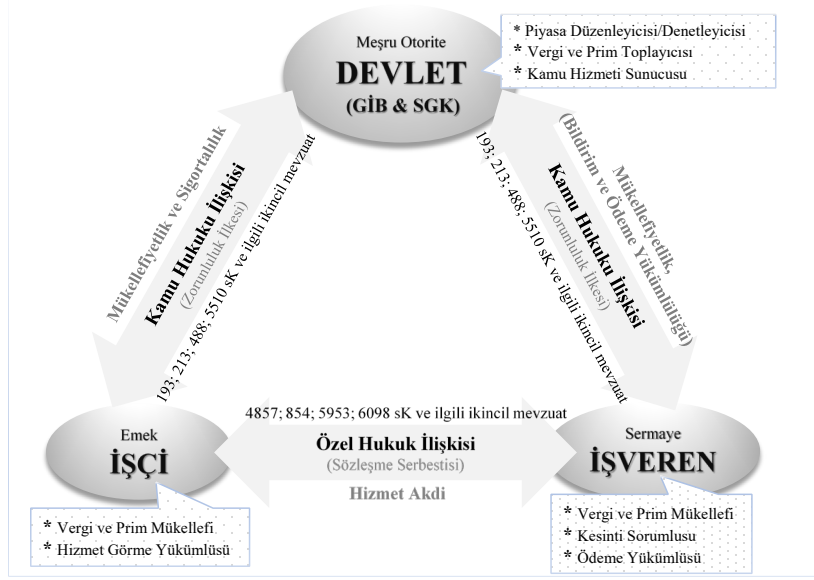
Ücretlerin brüt tutarı üzerinden yapılan yasal kesintiler ile bu kesintilerin ilgili kamu kurumuna ödenmesinin işveren aracılığıyla gerçekleşmesi şeklindeki mevcut uygulama, beraberinde bir kısım sorunlu alanlar oluşturmaktadır. Bu sorunlu alanların tespiti ve değerlendirilebilmesi için öncelikle mevcut uygulamanın analizi ile etkilediği alanın büyüklüğünün tespiti gerekmektedir.

Kesinti ve Ödeme Yöntemi

Görsel 1'de ücretli çalışma ilişkisinin genel görünümü sunulmuştur. Ücretli çalışma ilişkisinde emeği temsil eden işçi/ücretli çalışan, vergi ve prim mükellefi ve işverene karşı hizmet görme yükümlüsüdür. Bizzat kendisine ait vergi ve prim mükellefliliğinin yanı sıra sermayeyi temsil eden işveren, çalışanın brüt ücreti üzerinden yapılması gereken vergi ve prim tutarlarının tevkifi yönüyle kesinti sorumlusu, tevkif edilen bu tutarlarla birlikte kendisine ait vergi ve primlerin devletin ilgili kurumuna ödenmesi yönüyle de ödeme yükümlüsüdür. Meşru otorite olarak devlet

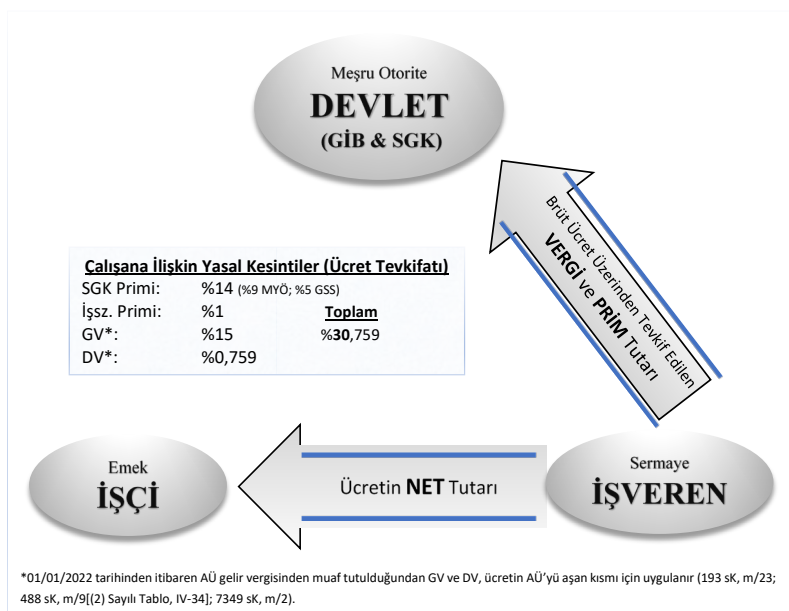
ise piyasa düzenleyicisi ve denetleyiciliğinin yanı sıra kamu alacağı olarak vergi ve primlerin toplayıcısı ve kamu hizmeti sunucusu konumundadır.

Görsel 1'de sunulu olduğu üzere; ücretli çalışma ilişkisinde işçi ile işveren arasındaki ilişki; özel hukuk ilişkisi kapsamında sözleşme serbestisine dayalı hizmet akdi ilişkisidir. İşçi ile devlet arasındaki ilişki; kamu hukuku ilişkisi kapsamında, zorunluluk ilkesine dayalı, sigortalılık, vergi ve prim yükümlülüğü ile kamu hizmeti sunumuna dairdir. Devlet ile işveren arasındaki ilişki ise yine kamu hukuku ilişkisi kapsamında, zorunluluk ilkesine dayalı, kamu hizmeti sunumunun yanı sıra bizzat işverenin kendisine ait vergi ve prim bildirim ve ödeme yükümlülüğü ile çalışana ait ücret ve ücret kesintilerinin bildirim ve bu kesintilerin devletin ilgili kurumuna ödenmesine dairdir.

Görsel 1 Ücretli çalışma ilişkisine dair sacayağı şeması

Görsel 2'de ise ücretli çalışma ilişkisine dair ücret ve ücret kesintisine ilişkin Türkiye'de geçerli olan mevcut uygulama şematize edilmiştir. Görselde sunulu olduğu üzere mevcut uygulamada ücret ve ücret kesintilerinin tamamı, sacayağının işveren tarafı üzerinden gerçekleşmektedir. Çalışan adına kesinti sorumlusu ve ödeme yükümlüsü konumunda olan işveren, ücretlere ilişkin kesinti ve ödemeler bakımından devletin görevlisi (mutemet) konumundadır.

Görsel 2 Ücretli çalışma ilişkisinde ücret ve ücrete ilişkin tevkifat şeması

Görsel 2'de gösterildiği üzere; ücretlerin brüt tutarı üzerinden yasalarca belirlenen oranlar dahilinde çalışan adına tahakkuk edilen vergi ve prim tutarlarına ilişkin kesinti sorumluluğu ve ilgili kamu kurumuna ödeme yükümlülüğü işverene aittir. Buna göre işveren, yasalarca belirlenen oranlar dahilinde vergi ve sigorta primi tutarlarını, çalışana ait ücretin brüt tutarı üzerinden tevkif ederek devletin ilgili kurumuna öder. Tevkifat sonrası oluşan bakiye (net ücret) ise çalışana ödenir.

Kapsamı

Türkiye'de ücretlerin vergilendirilmesi ve sigorta primlerinin tahakkuk ve tahsiline ilişkin uygulanan genel yöntem, Görsel 2'de gösterildiği şekliyle tevkifata (kesinti, stopaj) dayalıdır (GİB, 2024a, s. 23; Şenyüz, 2007, s. 168; Öztürk ve Ozansoy, 2011, s. 212; 193 sK, m/93; 5510 s, m/88).

Türkiye'de ücretler üzerinden alınan vergi ve sigorta primlerinin kapsadığı kişi sayısına ilişkin tespitler Tablo 1'de, kesinti yoluyla alınan vergi ve sigorta primlerinin ilgili bütçe gelirleri içindeki payına ilişkin tespitler ise Tablo 2, 3 ve 4'ün mukayesesini içeren Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1 İşgücü temel göstergeleri, SGK ve TÜİK ücretli çalışan sayıları ve kayıt dışı oranı

TÜİK, İŞGÜCÜ TEMEL GSÖTERGELERİ							
(2023 Yılı; 15 Yaş ve Üstü)							
15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	İşgücü	İstihdamda Olanlar	İşsizler	İşgücüne Dahil Olmayanlar	İşgücüne Katılma Oranı	İstihdam Oranı	İşsizlik Oranı
65.425.000	34.896.000	31.632.000	3.264.000	30.528.000	53,3%	48,3%	9,4%
SGK, SİGORTALI SAYILARI, Aralık/2023				TÜİK VERİLERİ, Aralık/2023			Kayıt Dışı Oranı
Türü	Sayısı	Oranı	Türü	Sayısı*	Oranı		
Aktif Sigortalı (4a)	18.613.745	73,40%	Ücretli	28.722.291	90,80%	25%**	
Aktif Sigortalı (4b)	3.100.834	12,23%	Diğer	2.909.709	9,20%		
Aktif Sigortalı (4c)	3.643.443	14,37%	Toplam	31.632.000		20%***	
Toplam (4a, 4b, 4c)	25.358.022						
* Mevsim ve Takvim etkilerinden arındırılmamış sayılara ilişkindir.							
** Sadece Ücretli Çalışanlara ilişkindir (yaklaşık değer). // *** Toplam istihdama ilişkindir (yaklaşık değer).							
Kaynak: TÜİK, Temel İşgücü Göstergeleri; TÜİK, Ücretli Çalışan İstatistikleri; SGK, Veri Uygulaması							

Tablo 1'de Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) temel işgücü göstergeleri ile SGK ve TÜİK kayıtlarına göre sigortalı ve ücretli çalışan sayıları sunulmuştur. Tablo verilerine göre istihdamda olan yaklaşık 31,6 milyon çalışanın %90'ı ücretli olarak çalışmaktadır. Başka bir ifadeyle, TÜİK verilerine göre vergi ve primlerini tevkifat yoluyla ödeyenlerin sayısı istihdamda olanların toplamının %90'ına tekabül eden 28,7 milyondur. SGK kayıtları doğrultusunda kamu görevlilerinin dışlanması halinde bu oran, yaklaşık 25 milyon kişiyle %80'ler seviyesinde gerçekleşmektedir. SGK kayıtlarına göre kamu görevlileri hariç (kamu dahil 22,2 milyon) ücretli çalışan sayısı 18,6 milyonla toplam sigortalıların dörtte üçünü oluşturmaktadır. TÜİK kayıtları ile SGK kayıtları arasındaki fark ise kayıt dışı çalışmayı belirginleştirmektedir. Buna göre toplam istihdam dikkate alındığında %20, sadece ücretli çalışanlar dikkate alındığında ise %25 civarında kayıt dışı çalışma olgusu belirginleşmektedir.

Tablo 2'de 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununda tanımlanan bütçelerin (5018 sK, m/3 ve eki sıralı cetveller) tasnifi doğrultusunda son üç yıla ilişkin genel yönetim bütçesine ait veriler sunulmuştur.

Tablo 2 Genel yönetim bütçesi (2022-2024)

BÜTÇE GELİRLERİ (2022-2024)					
GENEL YÖNETİM BÜTÇESİ (Ülke Bütçesi)		2022*	2023*	2024**	Veri Kaynağı / Açıklama
MERKEZİ YÖNETİM		4.287.251.948.000	7.556.284.911.000	9.479.541.000.000	2024 yılı tutarları bütçe gelir tahminlerine; 2022 ve 2023 yıllarına ilişkin tutarlar ise gerçekleşen bütçe gelir tahakkuklarına ilişkindir.
I Sayılı Cetvel	Genel Bütçe Kaps. Kamu İdareleri	3.855.705.088.000	6.768.578.449.000	8.353.029.549.000	
II Sayılı Cetvel	Özel Bütçeli İdareler	417.925.284.000	761.219.743.000	1.088.130.273.000	Hazine ve Maliye Bakanlığı (HMB), Genel Yönetim Mali İstatistikleri
III Sayılı Cetvel	Düzenleyici ve Denetl. Kurum.	13.621.576.000	26.486.719.000	38.381.178.000	
SOSYAL GÜVENLİK KURUMLARI		1.089.185.917.000	2.382.869.967.000	4.130.000.000.000	Resmi bütçeler açıklanmadığından 2024 yılı için Merkezi Yönetim Bütçesinin 2023 yılının 2022 yılına oranı -1,75- nispetinde artırılarak belirlenmiştir.
IV Sayılı Cetvel	SGK	1.000.079.000.000	2.192.955.000.000	3.800.000.000.000	
	İŞKUR	89.106.917.000	189.914.967.000	330.000.000.000	İŞKUR, İşsizlik Sigortası Fonu Bültenleri
MAHALLİ İDARELER		468.146.735.000	750.000.000.000	1.200.000.000.000	HMB, Genel Yönetim Mali İstatistikleri (2023 yılı için üç çeyrek dönemin ortalaması alınarak yıla tamamlanmış; 2024 yılı için ise SGK bütçesindeki yöntem uygulanmıştır)
Mahalli İdareler Hariç GENEL YÖNETİM BÜTÇESİ		5.376.437.865.000	9.939.154.878.000	13.609.541.000.000	*Gerçekleşen gelir tahakkuklarına ilişkindir. **Bütçe Kanunu gelir tahminine ilişkindir.
I Sayılı Cetvel (Genel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdareleri) İle IV Sayılı Cetvelde Yer Alan SGK Bütçelerinin Toplamı:		4.855.784.088.000	8.961.533.449.000	12.153.029.549.000	

Kaynak: 5018 sK; 7427 sK ve eki Cetveller; 7457 sK ve eki Cetveller; 7489 sK ve eki Cetveller; HMB, Muhasebat Genel Müdürlüğü, Genel Yönetim Mali İstatistikleri; SGK, Aylık İstatistik Bültenleri, Mali İstatistikler; Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü (İŞKUR), İşsizlik Sigortası Fonu Bülteni.

Tablo 3'te, merkezi yönetim bütçesi içinde yer alan genel bütçe kapsamındaki kamu idarelerine ilişkin bütçe (I Sayılı Cetvel) gelirleri içinde yer alan gelir ve kazanç üzerinden alınan vergilerden gelir vergisi tevkifatı yoluyla tahakkuk edilen tutarlar içindeki ücretlere ilişkin tevkifat oranları sunulmuştur. Tablo 3, 2023 yılında gerçekleşen gelir vergisi tevkifatı toplamı içinde ücretler üzerinden alınan gelir vergisi oranına ilişkindir. Buna göre 2023 yılı içinde gerçekleşen toplam gelir vergisi tevkifatının %60'ı ücretler üzerinden yapılan gelir vergisi tevkifatı yoluyla gerçekleşmiştir. Başka bir ifadeyle, toplam gelir vergisi tevkifatının %60'ı ücretli çalışanlara aittir.

Tablo 3 Ücret tevkifatının toplam tevkifata oranı (2023)

GERÇEKLEŞEN MUHTASAR (Tevkifat) BEYANLARINA GÖRE BEYAN (ÖDEME) TÜRÜ DAĞILIMI - 2023			
TÜR KODU	Gelir/Kazanç (Ücret) Türü Açıklaması	ORAN	
ÜCRET	011	Asgari Ücretli (193 s.GVK, m/94-1)	0,97%
	012	Diğer Ücretler ile Ücret Sayılan Ödemeler (193 s.GVK, m/94-1)	59,03%
	013	Kıdem Tazminatı	0,01%
	014	Huzur Hakkı	2,10%
	015	İhbar Tazminatı	0,35%
	016	Yeraltı Maden İşçileri	0,00%
	017	6550 sayılı Kanun Kapsamı	0,00%
Toplam		62,46%	
013, 014 ve 015 Kod Türleri Hariç TOPLAM		60,00%	

Kaynak: 193 sK, m/94; GİB (2024b), 2023 Faaliyet Raporu

Tablo 4'te ise ücretler üzerinden alınan sosyal güvenlik primi oranları sunulmuştur. Buna göre ücretler üzerinden alınan sosyal güvenlik primlerinin %39'u işçiye/çalışana (çalışanın brüt ücret tutarı üzerinden kesinti yapılır), %58,4'ü işverene, %2,6'sı ise devlete aittir. 5 puanlık indirimli halinde ise bu oranlar sırasıyla; %44,8, %52,2 ve %3 şeklinde gerçekleşmektedir. Buna göre

ücretler üzerinden alınan sosyal güvenlik primlerinin yarısına yakını (4/10) ücretli çalışanlara aittir.

Tablo 4 Sigorta prim oranları

SOSYAL GÜVENLİK PRİM ORANLARI (İNDİRİMSİZ Halı)							SOSYAL GÜVENLİK PRİM ORANLARI (İNDİRİMLİ Halı: 5 Puanlık İşveren Hissesi İndirimi)						
	İşçi	İşveren	Devlet	Toplam		İşçi	İşveren	Devlet	Toplam				
MYÖ	9 45,0%	11 55,0%	0,0%	20 100,0%	MYÖ	9 60,0%	6 40,0%	0,0%	15 100,0%				
İKMİH	0 0,0%	2 100,0%	0,0%	2 100,0%	İKMİH	0 0,0%	2 100,0%	0,0%	2 100,0%				
GSS	5 40,0%	7,5 60,0%	0,0%	12,5 100,0%	GSS	5 40,0%	7,5 60,0%	0,0%	12,5 100,0%				
İŞSZ	1 25,0%	2 50,0%	1 25,0%	4 100,0%	İŞSZ	1 25,0%	2 50,0%	1 25,0%	4 100,0%				
Toplam	15 39,0%	22,5 58,4%	1 2,6%	38,5 100,0%	Toplam	15 44,8%	17,5 52,2%	1 3,0%	33,5 100,0%				

Kaynak: 5510 sK, m/81; 4447 sK, m/49

Tablo 2, 3 ve 4'ün mukayesesini içeren Tablo 5'te 2024 yılı bütçe gelir kalemlerinin detayları ve ilgili gelir kalemleri içinde ücretli çalışanlar tarafından ödenen gelir vergisi ve sosyal güvenlik prim tutarları ile oranları kıyaslanmıştır. Tablonun sol tarafında Tablo 2'de verili merkezi yönetim ve SGK bütçe gelirlerinin alt kalemleri detaylandırılmıştır. Tablonun sağ tarafında ise Tablo 3 ve 4 verileri, ilgili bütçe kalemleriyle kıyaslanmıştır. Böylece her üç tablo verileri birleştirilerek ücretler üzerinden çalışan adına tevkifat yoluyla alınan gelir vergisi ve sosyal güvenlik prim tutarları ile bu tutarların ilgili bütçe kalemleri içindeki payları detaylandırılmıştır.

Tablo 5 Bütçe gelirleri içindeki ücretli çalışan payı (2024)

2024 YILI MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇE GELİRLERİ			ÜCRETLİ ÇALIŞAN PAYI			
GELİR TÜRLERİ	Tutar	Oran*	Kamu Görevlileri Dahil		Kamu Görevlileri Hariç	
			Tutar	Oran	Tutar	Oran
Merkezi Yönetim Gelirleri	9.479.541.000.000		KG dahil ücretli çalışanlardan alınan gelir vergisi tutarının (660 milyar TL) ilgili bütçe gelirlerine oranları	7,0%	KG hariç ücretli çalışanlardan alınan gelir vergisi tutarının (552 milyar TL) ilgili bütçe gelirlerine oranları	5,5%
Genel Bütçe Gelirleri	8.353.029.549.000			7,9%		6,3%
I-Vergi Gelirleri	8.335.575.951.000			7,9%		6,3%
1. Gelir ve Kazanç Üzerinden Alınan Vergiler	2.520.921.997.000			26,2%		20,7%
a) Gelir Vergisi	1.206.409.287.000	*Toplam gelir vergisi tevkifatının (1,1 trilyon) toplam gelir vergisine (1,2 trilyon) oranı (91,20%)		54,7%		43,3%
Beyana Dayanan Gelir Vergisi	85.982.151.000					
Basit Usulde Gelir Vergisi	19.837.000					
Gelir Vergisi Tevkifatı	1.100.206.328.000					
Gelir Geçici Vergisi	20.200.971.000					
b) Kurumlar Vergisi	1.314.512.710.000					
Diğer Gelirler	5.814.653.954.000					
2024 YILI SGK BÜTÇE GELİRLERİ						
GELİR TÜRLERİ	Tutar	Oran**	Kamu Görevlileri Dahil		Kamu Görevlileri Hariç	
Bütçe Gelirleri	3.800.000.000.000		KG dahil ücretli çalışanlardan alınan sosyal güvenlik primi tutarının (870 milyar TL) ilgili bütçe gelirlerine oranları	22,9%	KG hariç ücretli çalışanlardan alınan sosyal güvenlik primi tutarının (670 milyar TL) ilgili bütçe gelirlerine oranları	17,7%
Sosyal Güvenlik Gelirleri	3.050.000.000.000	** ilgili prim gelirinin, toplam prim gelirine oranı		28,5%		22,0%
Toplam Prim Gelirleri (MYÖ+GSS+İKMİH)	2.450.000.000.000			35,5%		27,4%
Hizmet Akdine Dayalı (İşçiler)	1.720.000.000.000	70,20%		39,0%	670.800.000.000	39,0%
Bağımsız Çalışanlar	76.000.000.000	3,10%				
Kamu Görevlileri	512.000.000.000	20,90%		39,0%	0	0,0%
Diğer Prim Gelirleri	142.000.000.000	5,80%				
Ücretli çalışanlarca ödenen tutarlar Toplamı ve bu tutarların ilgili bütçe gelirleri [(Gelir Vergisi Tevkifatı + Hizmet Akdine Dayalı = 2,8 milyar TL) + Kamu Görevlileri = 3,3 milyar TL] içindeki Oranları				45,9%	1.192.957.923.269	42,3%
			1.530.603.796.800			

Kaynak: 7489 sK ve eki B Cetveli; HMB, GY Mali İstatistikleri; GİB (2024b), 2023 Faaliyet Raporu (2022 yılı SGK Bütçesinin gerçekleşme tutarları üzerinden orantılama yöntemiyle 2024 yılı bütçe gelir tahminlerine yansıtılmıştır)

Karşılaştırmalı Tablo 5 verilerine göre 2024 yılı bütçesi içinde gelir ve kazançlar üzerinden alınan vergilerin alt kaleminde yer alan 1,2 trilyon TL'lik gelir vergisinin %91'i (1,1 trilyon TL) tevkifat yoluyla (Benzer yöndeki tespit için bkz. Susam ve Oktayer, 2007, s. 120-121) alınmaktadır. Bunun %60'ı ücretli çalışanların ücretinden oluştuğundan (bkz. Tablo 3), ücretli çalışanlardan alınan gelir vergisi tutarı 660 milyar TL seviyesinde gerçekleşmektedir. Kamu görevlileri (KG) dışlandığında bulunacak tutar yaklaşık 552 milyar TL olmaktadır. KG dahil oluşan 660 milyar TL tutarındaki bütçe geliri, 2024 yılı gelir vergisi tevkifatı toplam tutarının %60'ı; toplam gelir vergisi tutarının

%54'ü; gelir ve kazançlar üzerinden alınan toplam vergilerin %26'sı; genel bütçe kapsamındaki toplam gelirlerin (I Sayılı Cetvel) %8'i ve merkezi yönetim kapsamındaki (I, I, III Sayılı Cetveller) toplam bütçe gelirlerinin %7'si seviyesindedir.

Tablo 2, 3 ve 4 verileri kıyaslanarak oluşturulan Tablo 5, Sosyal güvenlik primleri yönünden incelendiğinde; Toplamda 3,8 trilyon TL'lik bütçeye sahip olan SGK'nın toplam prim gelirlerinin 2,4 trilyon TL olduğu, bunun %70'ini oluşturan 1,7 trilyon TL'sinin KG hariç ücretli çalışan işçilere ilişkin olduğu, %20'sini oluşturan 512 milyar TL'sinin ise KG'ne ilişkin olduğu görülmektedir. Buna göre 2,4 trilyon TL tutarındaki toplam prim gelirlerinin %90'ını aşan 2,2 trilyon TL'lik kısmı ücretli çalışanlara ilişkindir. Bu tutarın bir kısmı çalışana, bir kısmı ise işverene aittir (bkz Tablo 4). KG dahil ücretli çalışana ait kısım 870 milyar TL (2,2 trilyon TL'nin %39'u), KG hariç ise 670 milyar TL (1,7 milyar TL'nin %39'u) sadece çalışana aittir. KG dahil 870 milyar TL'lik tutar, SGK'nın toplam prim gelirlerinin %35'i; sosyal güvenlik gelirleri toplamının %28'i ve nihayet SGK bütçesinin tamamının %23'ü seviyesindedir. Başka bir anlatımla, SGK bütçesinin %23'ü; sosyal güvenlik gelirlerinin %28'i; toplam prim gelirlerinin ise %35'i sadece ücretli çalışanlardan alınan sosyal güvenlik primlerinden oluşmaktadır. Kanunun ilgili maddesi gereği işveren hissesine yansıtılan 5 puanlık indirim dikkate alındığında, söz konusu oranlar daha da yükselecektir.

Tablo 5 verileri, vergi ve prim gelirleriyle birlikte değerlendirildiğinde, KG hariç ücretli çalışanlardan alınan toplam vergi ve prim tutarının 1,2 trilyon TL; KG dahil toplam vergi ve prim tutarının ise 1,5 trilyon TL civarında gerçekleştiği görülecektir. Bu tutar, Tablo 2'de verili bütçe rakamlarıyla karşılaştırıldığında; sadece ücretli çalışanlardan alınan 1,5 trilyon TL'lik tutarın, mahalli idareler dahil ülke bütçesinin %10,3'ü; mahalli idareler hariç ülke bütçesinin %11,2'si; genel bütçe kapsamındaki kamu idareleri (I Sayılı Cetvel) ve SGK bütçelerinin toplamının ise %12,6'sına tekabül ettiği görülecektir. Buna göre ücretler üzerinden alınan ve sadece çalışana ait olan toplam vergi ve prim tutarı, ilgili bütçelerin en az %10'unu oluşturmaktadır.

Sorunlu alanlar

Ücretler üzerinden alınan vergi ve primlere ilişkin tevkifat yöntemini içeren mevcut uygulama; işçi, işveren ve devlet açısından türlü sorunlu alanlar oluşturmaktadır.

İşçi yönünden

Mevcut uygulamanın ücretli çalışan yönünden yarattığı belirgin sorunlu alanlardan biri pasif konuma itilmesi, diğeri ise vergilendirmede "yıllık beyan" esasından dışlanmasıdır.

Ücret gelirlerinin vergilendirmesinde genel olarak tevkifat yönteminin uygulanması, ücretler üzerinden hesaplanan vergi ve primlerinin işverenin üzerinde kalan bir yükümüş gibi algılanmasına yol açmaktadır. AÜ, ücret, ücret seviyesi, ücret takozu gibi kavram ve tanımlara ilişkin değerlendirmeler genellikle işverene maliyeti bağlamında ele alınmaktadır (Karadeniz, 2022, s. 118). Ücretleri, salt maliyet yönüyle ele almak, işveren bakış açısı ve değerlendirmesinin başat olduğunu teyitler. Ücretli çalışanlar ise çoğu zaman brüt ücretlerinin ne kadar olduğunu ne kadar vergi ödediklerini bilmezler (Şenyüz, 2007, s. 166-168). Bu hal, ücretlere ilişkin bütün yükün işverenin üzerinde olduğu yanlısamasını yaratır.

Mevcut uygulama, ücretli çalışanın vergi bilinci ve kültürünün muğlaklaşmasıyla, hatta ortadan kalkmasıyla sonuçlanmaktadır (Biyaz ve Yılmaz, 2012, s. 213). Ücretler üzerinden işçi adına hesaplanan tutarlar, işveren aracılığıyla kaynağında kesildiğinden, adına tahakkuk eden vergi ve primi peşinen ödemiş olan ücretli çalışan, ücretin sadece net tutarıyla ilgilenmektedir. İşverence kendisi adına hesaplanan ve tevkif edilen vergi ve prim tutarının devletin ilgili kurumuna zamanında, tam ve doğru olarak aktarılıp aktarılmadığı hakkında ise bihaberdir. Böylece ücretli çalışan, peşinen ödediği kamu alacağının farkındalığına sahip olmamakta; aktif olarak vergi ve prim mükellefi olmasına rağmen pasif konum görünümünde kalmaktadır.

Çalışan yönünden diğer bir sorunlu alan ise ücretli çalışanın vergilendirmede yıllık beyan esasından dışlanmasıdır. Gelir, gerçek kişinin bir takvim yılı içinde elde ettiği kazancın safi

tutarıdır (193 sK, m/1). Gelirin vergilendirme dönemi ise esas itibarıyla bir önceki takvim yılıdır ...” (193 sK, m/108). Buna göre gelirin hesaplanması ve vergilendirilmesi, özü itibarıyla yıllıktır. Başka bir ifadeyle gelirin önemli unsurlarından biri de “yıllık” olmasıdır (Bıyan ve Yılmaz, 2012, s. 187-188). Ancak mevcut uygulamada, ücretler üzerinden çalışan adına hesaplanan gelir vergisi peşin olarak hesaplanıp ücretinden kesildiğinden, çalışanın yıllık beyan vermesi söz konusu değildir.

Özü itibarıyla yıllık beyan esasından dışlanma, tevkifat yönteminin bir sonucudur. Tevkifat yöntemi, ücretlerden peşinen kesinti (aylık kesinti) yapılmasını sağladığından, gelirin yıllık hesaplanmasını ve bunun sonucu olarak da yıllık beyan usulünü ortadan kaldırmaktadır. Nitekim GVK'nin düzenlemesi de bu yöndedir. *“Tevkif yoluyla ödenen vergilere, istihkak sahipleri ayrıca yıllık beyanname vermeye mecbur değilirse tevkifatın ilgili bulunduğu dönemler vergilendirme dönemi sayılır ve kesilen veya kesilmesi icabeden vergiler yıllık verginin yerine geçer ...”*(193 sK, m/108).

Yıllık beyan, gelirin yıllık hesabının ötesinde, vergiye tabi kazançtan düşülebilecek giderlerin tespiti ve beyan edilebilmesine ilişkindir. Gelir, kazancın safi tutarıdır (193 sK, m/1). Safi tutara ulaşabilmek için ise giderlerin gayrisafi kazançtan düşürülmesi gerekmektedir. Tevkifat yönteminde vergi, ücretin ödenmesi esnasında peşin olarak ödendiğinden, yıllık beyan verilmesini ve böylece de vergiye tabi kazançtan düşürebilecek giderlerin tespitini ve beyanını engellemektedir. Oysa kazancın elde edilmesi için yapılan giderlerin yanı sıra beyana dayalı diğer vergilendirme türlerinde olduğu şekliyle türlü giderlerin düşürülebilme imkanının sağlanması eşitlik ilkesi gereğidir. ABD, İngiltere, Japonya gibi bazı ülkelerde kısmen de olsa bu yönde uygulamalara rastlamak mümkündür (Bıyan ve Yılmaz, 2012, s. 213-214).

Genelde tevkifat yöntemi özelde ise yöntemin mevcut uygulama biçimi, beyan esasını ve dolayısıyla da safi kazancın belirlenmesinde giderlerin düşülmesine engel oluşturduğundan, vergiye tabi tutulan kazanç yönüyle mali gücün dikkate alınmamasına, beyannameye tabi vergi mükellefi ile tevkife tabi vergi mükellefi (ücretli çalışan) arasında zamansal ve finansal farklılıkların oluşmasına ve mükellefler arasında eşitsizliğin yaratılmasına yol açmaktadır. Bu durum ise çalışan yönüyle vergi bilinç ve kültürünün silikleşmesine ve yok olmasına, böylece pasif birey konumuna düşmesine yol açmaktadır (Bıyan ve Yılmaz, 2012, s. 213).

İşveren yönünden

İşveren açısından mevcut uygulama, bir yandan ücretli çalışan ad ve hesabına yapılması gereken kesinti ve ödeme yönüyle sorumluluk doğururken, diğer yandan da ücretler üzerinden çalışan ad ve hesabına yapılan bu kesinti tutarlarını kullanabilme olanağı sağlamaktadır.

Ücretler üzerinden çalışan ad ve hesabına kesintilerin yapılması ve yapılan kesintilerin devletin ilgili kurumuna ödenmesi yönüyle işveren, ilgili kurumuna karşı asli sorumludur. Kesintinin yapılmaması, hatalı ya da eksik yapılması, tamamen işverenin sorumluluğunda olduğundan her türlü sorumluluk ve müeyyide işverene yüklenir. Bu durum, çalışan açısından ise bir tür sorumsuzluk alanı yaratmaktadır. Oysa gerçekte mükellef olan ücretli çalışandır.

Diğer yandan mevcut uygulama, çalışan ad ve hesabına yapılan kesintinin, işverence kullanabilmesine olanak sağlamaktadır. Bu kullanım iki şekilde gerçekleşebilmektedir. Birincisi, yasal düzenlemeler gereği, ücret (net kısmı) ödeme zamanı ile yapılan kesintilerin ilgili kuruma ödeme zamanı arasında geçen süre içindeki kullanımdır. Örneğin Şubat/2024 dönemine ait ücretin net tutarı en geç Mart ayı başında (4857 sK, m/32: *“Ücret en geç ayda bir ödenir”*) ödenir. Buna ilişkin yasal kesintiler ise yasal olarak Mart ayı sonuna (vergi için ayın 26’sı: 193 sK, m/119; primler için ise ay sonu: 5510 sK, m/88) kadar ödenebilmektedir. Bu durumda işveren, Şubat ayına ilişkin ücretin net kısmını Mart ayının başında, buna ilişkin yasal kesintileri ise aynı ayın sonunda ödediğinden, yasal kesinti (vergi ve prim) tutarlarını 20-30 günlük süre kadar kullanabilme olanağına sahip olmaktadır.

İşverence yasal kesinti tutarlarını kullanabilme durumunun ikincisi ise çalışan ad ve hesabına yapılan kesintinin, ilgili kuruma hiç ödenmemesi ya da geç ödenmesi halidir. Bu durumda kesinti

ve ödemekle sorumlu olan işveren, ücretin net kısmını çalışana ödemesine rağmen buna ilişkin tevkif edilen vergi ve prim tutarlarını ilgili kuruma yasal sürenin çok sonrasında ödemekte ya da hiç ödememektedir. Bu durum, ileride "Kamu Yönünden" başlığı altında detaylandırılacaktır.

Ücret üzerinden tevkif edilen tutarın ödenmemesine ilişkin bir diğer hal ise çalışana ödenen net ücret tutarı ile kayıtlara yansıtılan tevkif tutarı arasında yaratılan ve kayıt dışı kazanç olarak tanımlanan farktır. Bu hal, kayıtlara yansıtılan tutarın, örneğin AÜ üzerinden olmasına rağmen, gerçekte çalışana ödenenin daha fazla tutar olmasından kaynaklanır. Kayıt dışı kazanç ya da eksik kazanç bildirimi olarak tanımlanabilen bu durum, ücretin çıplak tutarı üzerinden olabileceği gibi giydirilmiş ücret (prim, ikramiye, yol ve yemek parası gibi ücret eki tutarların dahil edilmesi) üzerinden ya da fazla çalışma ücreti, hafta tatili ücreti, ulusal bayram ve genel tatil ücretlerinin bildirilmemesi şeklinde de gerçekleşebilmektedir.

Kamu yönünden

Mevcut uygulamanın kamu yönünden yarattığı belirgin sorunlu alanlar ise kamu alacaklarının süresinde, tam ve doğru olarak tahsil edilememesi, kayıt dışı istihdam ve sahte sigortalılık bildirimi ile bunların sonucu olarak yargısal çekişmelerde yaşanan artışlar olarak belirginleşmektedir.

Kamu alacaklarının tahsiline ilişkin mevcut uygulama; kamu alacaklarının süresinde, tam, doğru ve etkin tahsil edilememesi, bunun sonucu olarak da kamuda icra takibine konu dosya sayısı ve borç miktarında artışın yaşanmasına, süresinde tahsil edilemeyen (ödenmeyen) kamu alacaklarına yönelik kısa süreli aralıklarla af ya da yapılandırma adı altında yapılan yasal düzenlemeler vasıtasıyla eşitsizliğin yaratılmasına, yapılandırmanın salt işverenin borçlarına ilişkin olduğuna dair yanılmanın oluşmasına ve böylece sisteme güvenin zedelenmesine yol açmaktadır.

Tablo 6'da vergi ve sosyal güvenlik primlerinin tahsilat oranları sunulmuştur. Tablo verilerine göre 2023 yılı vergi ve sigorta primi tahsilat oranları %85'ler seviyesinde gerçekleşmiştir. Bunun tersten ifadesi, %15 oranında tahsil edilmeyen tahakkuktur. Vergi için bu oranlar, 2006-2016 yılları için %75-89 aralığında gerçekleşmiştir (TÜRMOB, 2016, s. 5) Söz konusu oranlar, cari yılda tahakkuk eden tutarın, cari yılda tahsil edilen tutara oranıdır. Oysa cari yılda tahsil edilen tutarın içinde, önceki yıllarda tahakkuk edilmiş tutarlar da vardır. Salt cari yıla ait tahakkuk tutarları içindeki tahsilatlar dikkate alındığında, başka bir ifadeyle, cari yılda tahakkuk edilen tutarların cari yıl içindeki tahsilatları dikkate alındığında söz konusu tahsilat oranının %70-75 bandına gerilemesi olasıdır. Bu durumda cari yıl içinde tahakkuk edilen kamu alacaklarının %25-30'unun aynı yıl içinde (süresi içinde) tahsil edilemediği sonucu belirginleşecektir.

Tablo 6 Vergi ve SGK prim tahakkuklarının tahsilat oranları (2023)

2023 YILI GENEL BÜTÇE GELİRLERİNİN TAHAKKUK / TAHSİLAT ORANLARI		SGK Tahsilat Oranı*
Genel Bütçe Gelirleri	75,8%	85%
I-Vergi Gelirleri	83,7%	
Gelir, Kar ve Sermaye Kazançları Üz. Al. Ver,	86,0%	
Gelir Vergisi	84,4%	
Beyana Dayanan Gelir Vergisi	60,2%	
Basit Usulde Gelir Vergisi	27,1%	
Gelir Vergisi Tevkifatı	87,2%	
Gelir Geçici Vergisi	64,4%	
Kurumlar Vergisi	87,5%	
*Tahsilat oranlarının hesabına geçmiş yıllara ilişkin tahakkuklar da dahildir.		
Kaynak: HMB, Genel Yönetim Mali İstatistikleri; On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028)		

Tablo 7'de ise 2016-2022 yıllarını kapsayan son 7 yıla ilişkin SGK prim alacaklarının icra takip tutarları ve bunların tahsilat oranları sunulmuştur. Tablo verilerine göre son 7 yıl içinde icraya

aktarılan (süresinde ödenmeyen) prim tutarları 112 milyar TL civarında gerçekleşmesine rağmen bunun sadece %38'i tahsil edilebilmiş; %62'si ise tahsil edilememiştir. Yasal süresi içinde ödenmemesi sonucu icraya intikal edilen alacak tutarlarının %39'u (bkz. Tablo 4) ise ücretli çalışan hissesidir. Buna göre süresinde ödenmemesi sonucu icra takibine konu edilen 112 milyar TL tutarındaki prim alacağının %39'u (44 milyar TL) ücretli çalışan adına işveren aracılığıyla süresinde ödenmemiştir. Başka bir anlatımla, ücretin net tutarının çalışana ödendiği anda onun ad ve hesabına SGK'ya ödenmek üzere işverence tevkif edilen 44 milyar TL, SGK'ya süresinde ödenmediği gibi icraya konu edilmesine rağmen bunun da sadece %38'i tahsil edilebilmiştir.

Tablo 7 SGK icra takip tutarları ve tahsilat oranları (2016-2022)

SGK, İCRA TAHSİLAT ORANLARI (2016-2022)				
	İcraya İntikal Ettirilen Alacak Tutarı	İcra Yoluyla Tahsil Edilen Tutar	İcra Tahsilat Oranı (%)	
2016	10.140.714.565	4.523.307.912	44,61%	
2017	2.279.411.593	3.853.242.072	169,05%	
2018	6.110.055.941	3.794.330.739	62,10%	
2019	43.238.918.540	5.289.082.551	12,23%	
2020	9.579.722.685	4.685.445.139	48,91%	
2021	2.720.344.819	10.659.622.094	391,85%	
2022	38.344.828.635	10.288.790.711	26,83%	
Toplam*	112.413.996.778	43.093.821.218	38,33%	

* Son 7 Yıl içinde icraya intikal ettirilen alacak tutarının %39'u (Yaklaşık 44 milyar TL) işçi hissesine tekabül eden tutardır.

Kaynak: Sayıştay, 2022 Yılı SGK Denetim Raporu, s. 44.

Öte yandan Tablo 7 verilerine göre yıllar itibariyle icra tahsilat oranları genel olarak %50'ler seviyesinin altında gerçekleşmesine rağmen 2017 yılında %169, 2018 yılında %62 ve 2021 yılında ise %391 seviyesi gibi oldukça yüksek oranda gerçekleşmiştir. Bunun gerekçesi ise Tablo 8'de sunulu af ya da yapılandırma adı altında yapılan yasal düzenlemelerdir.

Tablo 8 Vergi ve sigorta priminin af/yapılandırmasına ilişkin kanunlar listesi (2003-2023)

SN	Kanun No	Kanun Adı	RG Bilgisi		Kapsam
1	4958	Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu	6.08.2003	25191	SGK
2	5458	Sosyal Güvenlik Prim Alacaklarının Yeniden Yapılandırılması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	4.03.2006	26098	SGK
3	5763	İş Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	26.05.2008	26887	SGK
4	6111	Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	25.02.2011	27857(M)	Vergi+SGK
5	6552	İş Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılması ile Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun	11.09.2014	29116(M)	Vergi+SGK
6	6736	Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılmasına İlişkin Kanun	19.08.2016	29806	Vergi+SGK
7	7020	Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Bazı Kanunlarda ve Bir Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	27.05.2017	30078	Vergi+SGK
8	7143	Vergi ve Diğer Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun	18.05.2018	30425	Vergi+SGK
9	7256	Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	17.11.2020	31307	Vergi+SGK
10	7326	Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun	9.06.2021	31506	Vergi+SGK
11	7440	Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	12.03.2023	32130	Vergi+SGK

Son 20 yıl için ortalama **21 ay**; son 12 yıl için (Vergi+SGK) ise ortalama **18 ay** (1,5 yıl)

Tablo 8’de son 20 yıla ilişkin af ya da yapılandırmalara ait yasal düzenlemelerin listesi sunulmuştur. Tablo 7 ve 8 karşılaştırmalı incelendiğinde; Tablo 7’de verili bazı yıllara ilişkin icra tahsilat oranlarının yüksekliği anlaşılmaktadır. Buna göre Tablo 7’deki bazı yıllara ait yüksek icra tahsilatı oranlarının, Tablo 8’de gösterilen yapılandırma kanunlarından kaynaklandığı (SGK, 2024-2028 Stratejik Planı, s. 15), bu yılların dışlanması halinde icra tahsilat oranının dörtte bir oranına gerilediği anlaşılmaktadır.

Tablo 8 verilerine göre son 20 yıl içinde ortalama 21 ay, son 12 yıl içinde ise ortalama 18 ayda bir (1,5 yıl) vergi ve prim alacaklarına yönelik, kamu alacaklarının yeniden yapılandırılması adı altında yapılandırma (af) kanunları çıkartılmıştır. Her bir yasal düzenleme farklı teknikler içermekle birlikte, bu yasal düzenlemelerin genel hali; vergi ve prim alacak asıllarının aynen (nominal değerle) korunması, asıl alacak tutarlarına uygulanmış olan gecikme zammı ve gecikme cezalarının ise tamamen silinerek bunun yerine daha düşük oranlarla yeniden belirlenmesi şeklindedir. Söz konusu yapılandırma kanunları gereği kamu alacağının, ilişkin olduğu yılların TEFE/TÜFE oranları gibi teknik detaylarla yeniden hesaplanan alacak tutarlarında, borcun ilişkin olduğu yıl/döneme göre değişen oran ve tutarlarda indirim (af) sağlanmaktadır. Buna göre gecikme zammı ve gecikme cezalarında %90’a varan indirimler (af, yeniden yapılandırma) borç asıllarıyla birlikte dikkate alındığında ise ortalama %50’ler (ilgili yasal düzenlemenin ilişkin olduğu yıl/döneme göre daha eski dönemler yönünden bu oranlar daha yüksek seviyede gerçekleşebilirken, nispeten yeni -yakın- dönemler yönünden ise daha düşük oranlarda gerçekleşmektedir) seviyesine varan indirimler sağlanmaktadır.

Bu tür düzenlemeler, her şeyden önce kamu alacağı olarak vergi ve prim ödemekle yükümlü işverenler arasında eşitsizliğin yaratılmasına ve böylece sisteme olan güvenin zedelenmesine yol açmaktadır. Ödemeyi süresinde yapan ile yapmayan arasında oluşan bu yöndeki eşitsizlik, zamanla tüm işverenleri ödememeye kanalize etmektedir. Kamu alacaklarına ilişkin ortalama her 1,5 yılda bir af ya da yapılandırma adı altında yasal düzenlemelerin yapılması, süresinde ödeme yapmayan işverenleri mali yönden daha kârlı duruma getirdiğinden ve süresinde ödeme yapmayanlar aleyhine yapılması gereken cebri icra ve diğer yasal müeyyideleri ortadan kaldırdığından, süresinde ödeme yapanları da zamanla bu yönde davranışa sevk etmektedir. Bu durum, gerçekte yanlış olan süresinde ödememe davranışını giderek tüm işverenlerin davranış biçimine dönüştürerek, doğru olan süresinde ödeme davranışının hatalı davranış biçimi olduğu yanlışlanmasına yol açmaktadır. Sisteme güvenin zedelendiği hatta tamamen ortadan kalktığı bu durum ise akıllı ve kârlı davranış biçiminin, süresinde ödememe olduğu yönünde genel kabule ve kanıksamaya yol açmaktadır. Böylece, yanlış olan süresinde ödememe davranışı, zamanla yaygın anomali haline dönüşmektedir. SGK da bu tür yapılandırmaları, risk ve tehdit olarak kabul etmekte ve sıklıkla çıkarılan yapılandırmaların ödeme alışkanlığını olumsuz etkilediğini vurgulamaktadır (SGK, 2024-2028 Stratejik Planı, s. 51, 54, 60, 61, 96, 97).

Bununla birlikte, ücretler üzerinden alınan vergi ve prim gelirleri açısından ortalama 1,5 yılda bir yasal düzenlemeler aracılığıyla yapılan söz konusu indirimler, genellikle işverenin borcuna atfedilir ve öyle olduğu kabulü ve kanıksamasıyla hareket edilir. Oysa yukarıda detaylandırıldığı üzere bu tür alacaklarının belirli bir kısmı çalışana aittir ve çalışan, ücretini aldığı esnada kendi adına tahakkuk edilen bu tutarları ödemiştir. Buna göre işveren, kamuya aktarmak üzere çalışanın ücretinden yaptığı kesintiyi ödememiş, ödenmemiş bu tutarları kendi hesabına kullanmış, Tablo 8’de verili yasal düzenlemeler aracılığıyla da çalışan tarafından süresinde ödenmesine rağmen kamuya aktarılması gereken çalışana ait bu tutarlar üzerinden sağlanan indirimlerden fayda sağlamıştır. Özü itibarıyla, emekten sermayeye doğru servet transferi olduğunu belirginleştiren bu durum, mevcut tevkif yöntemi ve bunun sonucu oluşturulmuş vergi bilinçsizliği ve vergi kültüründen yoksunluğun sonucudur.

Öte yandan ücretlerin vergilendirilmesinden öte, diğer vergi türlerini de kapsayacak şekilde genel olarak vergilerin tahakkuk ve tahsili işveren (sermaye) üzerinden tasarlandığından, katma değer vergisi (KDV) ya da özel tüketim vergisi (ÖTV) gibi dolaylı vergilerin tahakkuk ve tahsilinde de aynı sonuç oluşmaktadır. Gerek ücretlerin vergilendirilmesi gerekse dolaylı vergilerin tahakkuk

ve tahsiline yönelik kurgulamanın, genel olarak sacayağının sermaye tarafı üzerinden yapılmış olması, vergiler üzerinden sermaye yönlü servet transferini mümkün kılmaktadır.

Ücretlerin vergilendirilmesine ilişkin mevcut tevkif yönteminin kamu yönünden yarattığı diğer bir sorunlu alan ise kayıt dışı istihdam ve kayıt dışı kazanç ile sahte ya da hileli sigortalılığa ilişkindir.

Kayıt dışı istihdam, herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna bildirilmeden yapılan çalışmalara ilişkindir (Demirbilek, 2024, s. 147). Tablo 1 sunulduğu üzere kayıt dışı istihdam oranı %20-%25 seviyesi oranında gerçekleşmektedir. Buna göre en az, her beş kişiden biri kayıt dışı istihdam edilmektedir.

Kayıt dışı istihdam iki türlü belirginleşmektedir. Birincisi çalışmaların hiç bildirilmemesi halidir. İkincisi ise çalışmalar bildirilmekle birlikte, gerek gün sayısı (30 günlük çalışma yerine 10 gün, 15 gün gibi kısmi bildirme) yönünden gerekse kazanç seviyesi (örneğin 2AÜ seviyesindeki çalışmanın sadece AÜ seviyesinden bildirilmesinin yanı sıra fazla çalışma, genel tatil ücreti, hafta tatili gibi ücretlerin bildirilmemesi ya da prim, ikramiye, yol ve yemek yardımı gibi ücret eki kazançların bir kısmının ya da tamamının bildirilmemesi) yönünden eksik bildirme halidir.

Kayıt dışı istihdam belirli sektörlerde daha baskındır. Tablo 9'da yıllar itibariyle sektörel bazda kayıt dışı istihdam oranları sunulmuştur. Tablo verilerine göre 2014-2021 yılları için ortalama olarak en yüksek kayıt dışı oranı tarım sektöründe (%83,3) gerçekleşmektedir. Tarım sektörünü sırasıyla; inşaat (%35,3), hizmet (%20,3) ve sanayi (%18,8) sektörleri takip etmektedir.

Tarım ve inşaat sektörleri, nitelikleri gereği perakende (günlük) çalışmayı içerirler. Perakende çalışma ise belirli ve geçici bir süreye (günlük, haftalık, mevsimlik, parça başı ya da inşaat ya da tarım sektöründe yaygın olduğu üzere belirli bir iş ya da eserin tamamlama süresi) iştin olduğundan, söz konusu geçici süre içinde yasal kayıt ve yükümlülüklerden kaçınmak belirsiz süreli çalışmalara oranla daha kolay ve daha yaygındır. Bu nedenle de bu tür sektörlerde kayıt dışılık oranı yüksektir.

Tablo 9 Yıllar İtibariyle Sektörel Bazda Kayıt Dışı İstihdam Oranları (%; 2014-2021)

KAYIT DIŞI İSTİHDAM ORANLARI (%; 2014-2021)						
Yıl	Tarım	Tarım Dışı	Sanayi	Hizmet	İnşaat	Genel
2014	82,3	22,3	20,3	21,1	36,6	35,0
2015	81,2	21,2	19,1	20,1	35,6	33,6
2016	82,1	21,7	20,2	20,4	35,8	33,5
2017	83,3	22,1	20,0	21,0	35,8	34,0
2018	82,7	22,3	20,3	21,5	34,4	33,4
2019	86,6	23,0	20,0	22,6	37,7	34,5
2020	83,5	19,3	16,5	18,8	34,7	30,6
2021	84,6	17,5	14,2	17,2	32,0	29,0
Ortalama	83,3	21,2	18,8	20,3	35,3	32,9

Kaynak: SGK, Kayıtdışı İstihdam Oranı

Tarım ve inşaat gibi geleneksel sektörlerin yanı sıra kayıt dışılığın yüksek olduğu bir başka alan ise günümüz yeni tip ekonomik yapılanma biçiminde gelişen dijital ekonomik platformlar ve bu platformlar üzerinde gerçekleşen çalışma biçimleridir. İşgücü piyasasının geleneksel düzenleyici çerçevesi dışında kalan yeni tür ekonomik faaliyet alanları (Erdut, 2021, s. 30) olarak beliren dijital ekonomik platformlar, günümüz ekonomik yapılanma biçimi içinde oldukça başat seyir izlemektedir (Demirbilek, 2023, s. 38). Geleneksel emek kullanımından sıyrılarak dışsal emek kullanımına yönelik dijital ekonomik platformlardaki küresel düzlemler ekonomik yapılanma biçimi, platformlar üzerinden çalışanların kayıt altına alınmasını zorlaştırmaktadır (Demirbilek, 2023, s. 29-32). Günümüzde bu tür platformlarda çalışanların yaklaşık yarısı herhangi bir sosyal koruma kapsamı içinde değildir (Demirbilek, 2023, s. 36).

Kayıt dışı istihdamın ekonomik ve sosyal genel gerekçelerin yanı sıra işletme yapısı, kamu hizmeti sunumun işleyişi, vergi ve sosyal güvenlik sistemleri, sosyal yardım sistemleri gibi türlü gerekçeleri (Buyrukoğlu ve Kutbay, 2016, s. 252) söz konusu olabilmektedir. Ücretli çalışmaya dair mevcut vergi ve prim tahakkuk ve tahsil yöntemi, kayıt dışı istihdamı oluşturan belirli etkenler arasında yer almaktadır. Mevcut yöntemde çalışanlar açısından verginin tahakkuk ve tahsiline ilişkin sorumluluk yüklenmediğinden ve dolayısıyla da vergi ve primlere ilişkin bilinç ve kültür oluşmadığından, ücreti (net kısmı) ödendiği sürece, çalışanca ya da çalışana yönelik kamu idaresince herhangi bir takip ya da sorgulamanın yapılması söz konusu değildir. Öte yandan sosyal güvenlik primleri yönüyle ücretli çalışanlar, ancak sağlık sorunları nedeniyle herhangi bir sağlık kuruluşuna müracaat ettiklerinde ya da daha uzun süreli olarak emeklilik ile ilgili müracaatlarında sigortalı bildirilip bildirilmediklerinin farkında olabilmektedirler. Ayrıca mevcut sosyal güvenlik mevzuatına göre ücretli çalışanın, sosyal güvenlik sisteminin sağladığı haklardan faydalanabilmesi için hizmetlerinin bildirilmesi yeterlidir. Bildirilen bu hizmetler karşılığı primlerin ödenip ödenmemesi, kişinin sosyal yardımdan faydalanmasına engel teşkil etmemektedir. Bu durum ise ücretli çalışanın sisteme daha da kayıtsız kalmasına yol açmaktadır. Kayıt dışı istihdam ve kayıt dışı kazancın oluşmasına yol açan bu durum, ücretli çalışanların hizmetlerinin bildirilmemesine, eksik bildirilmesine ya da bildirilmekle birlikte karşılığı primlerin ödenmemesine ya süresinde ödenmemesine yol açmaktadır.

Kayıt dışı istihdamın yanı sıra sahte ya da hileli sigortalılık bildirimini de türlü saiklerle başvuru olan bir yöntemdir. Sahte sigortalılık, fiilen çalışma olmamasına rağmen prim gün sayısını tamamlamak başta olmak üzere yüksek sağlık harcaması gerektiren sağlık tedavilerinden faydalanmak, analık sigortasından sağlanan yardımlardan faydalanmak gibi türlü saiklerle gerçekleşen oldukça yaygın bir anomalidir. SGK'nın 2023 denetimlerine göre 1.533 işyerinin sahte (bildirilen sigortalıların tamamının sahte olduğu; sahte sigortalılık bildirimini yapmak için gerçekte faaliyet göstermeyen işyeri) olduğu ve 88.455 kişinin ise sahte sigortalı olarak bildirildiği tespit edilmiştir (Anadolu Ajansı, 2024). Fiilen çalışmamasına rağmen herhangi bir saikle çalışıyormuş gibi sigortalı bildirilme, hukuka karşı hileli bir davranış olmanın yanı sıra sahte olarak yapılan bildirimlerin karşılığı oluşan prim tutarlarının da genellikle ödenmemesi nedeniyle sistemin aktüeryal dengesinin bozulmasına ve gerçek hak sahiplerinin sistemden yeterince yararlanamamasına yol açmaktadır.

Sahte sigortalılığın bir başka boyutu ise gerçekte başka bir statüde (4/1-b: Bağ-Kur) olmasına rağmen yasal düzenlemeler sonucu sigortalılık statüleri arasında yaratılmış farklılıklar nedeniyle sigortalı lehine daha avantajlı koşullar barındıran diğer bir sigortalılık statüsünden (4/1-a: SSK) bildirilmediği. Özünde sahte bildirim olan bu durumu birincisinden ayıran en önemli fark, birincisinde herhangi bir çalışma olgusunun olmaması, ikincisinde ise çalışma olgusu olmasına rağmen yasal statünün hileli olarak bildirilmesidir.

Ücretli çalışmaya dair mevcut vergi ve prim tahakkuk ve tahsil yöntemi, sahte ve hileli sigortalılığı da besleyen bir yöntemdir. Sahte sigortalılık olgusu, sahte ya da hileli hizmet kazanma amacıyla, belirli bir fayda (genellikle para ile belirlenmiş ekonomik fayda) karşılığı, sahte ya da gerçek bir işveren üzerinden gerçekleşmektedir. Buna göre sahte ya da hileli sigortalı, kendisi adına sahte hizmeti bildirecek olan işverene doğrudan ya da dolaylı (muhasebeci ya da vekil aracılığıyla) biçimde belirli bir miktarda ödeme yapmakta, karşılığında ise sahte ya da hileli hizmet kazanmaktadır. Sahte ya da hileli bildirim yapan işveren ya da aracısı, yapılan sahte ya da hileli bildirim karşılığı prim tutarlarını ödemediğinden (genellikle ödenmez), buna karşın sosyal güvenlik yardımlarından faydalanabilmek için adına bildirim yapılan kişi yönünden primlerin ödenip ödenmediği önemli olmadığından, başka bir ifadeyle, primlerin ödenmemesi ücretli çalışan olarak bildirilen sigortalıya yardımın sağlanmasına engel teşkil etmediğinden, sahte ya da hileli sigortalıya yönelik hizmeti bildiren (işveren ya da aracısı) ile bildirilen (sahte hizmet kazanan) için resmi herhangi bir tespit yapılmadığı sürece haksız kazanç söze konudur.

Sahte ya da hileli olarak bildirilenlerin tespitine ilişkin tüm idari ve mali yükümlülük ise Kuruma (SGK) aittir. Sahte ya da hileli bildirimlerin tespitine yönelik olarak Kurum, kontrol ve denetim

mekanizmasını geliştirmek ve sürekli iyileştirmek, bütçesinin bir kısmını bunun için harcamak, asli iş ve işlemleri için gerekli olan emek ve zaman harici ayrıca emek ve zaman harcamak zorunda kalmaktadır. Denetim ve kontrollerin yapılamaması, eksik yapılması ya da denetim ve kontrollere rağmen tespitin yapılamaması halinde ise Kurum, sahte ya da hileli bildirilen sigortalıya gerekli sosyal güvenlik hizmetlerini ve ödenekleri sağlamakla mükelleftir. Verilen hizmet ve ödenekler sonrası sigortalılığın sahte ya da hileli olduğunun tespit edilmesi halinde ise bu defa Kurumun, verilen hizmetin karşılığı ile yapılan giderlerin geri alınabilmesi için ayrıca işlem yürütmesi, dolayısıyla da ayrıca emek ve zaman sarfiyatı gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Ücretlerin vergilendirilmesine ilişkin mevcut tevkif yönteminin kamu yönünden yarattığı bir başka sorunlu alan da kayıt dışı istihdam, kayıt dışı kazanç (eksik bildirim) ve sahte ya da hileli bildirim sonucu iş ve sosyal güvenlik alanında oluşan yargısal çekişmelerdir. İş ve sosyal güvenlik alanına ilişkin yargısal çekişmeler, genellikle iki alanda gerçekleşmektedir. Birincisi, işçi ile işveren arasında özel hukuk kapsamında yaşanan işçi-işveren ilişkisinden kaynaklı alacak davalarına ilişkin çekişmelerdir. İkincisi ise işçi, işveren ve kamu (SGK) arasında yaşanan hizmet tespiti davaları ile sahte ve hileli bildirimlerin Kurumca iptali halinde iptal edilen işleme ilişkin yaşanan yargısal çekişmelerdir.

Ücretler üzerinden alınan vergi ve primlere ilişkin mevcut tevkif yöntemi; kayıt dışı istihdam, kayıt dışı kazanç ve sahte ya da hileli bildirim olarak sağladığından, kayıt dışı istihdamın veya eksik bildirim ya da ödemenin tespiti ile Kurumun tespiti sonucu iptal edilmiş sahte ya da hileli bildirimle ilişkin iptal işleminin geri alınması maksadıyla çalışan tarafından sonradan yargı yoluna gidilmektedir. Bu durum, yargının (iş ve sosyal güvenlik mahkemeleri, istinaf mahkemeleri ve Yargıtay) iş yükünün artmasına, çekişmelerde tespitin güçleşmesine yol açmaktadır.

Tablo 10 Mahkeme Türlerine Göre İş Yükü (2014-2021)

İŞ MAHKEMELERİ VE HUKUK MAHKEMELERİ DOSYA VERİLERİ (2014-2021)					
Yıl	Yıl İçinde Açılan Dosya Sayısı		Oran (İşM Dosya Sayısı / HM Dosya Sayısı)	Dava Türü Oranı* (İşM: 2021)	
	Hukuk Mahkemeleri (HM)	İş Mahkemeleri (İşM)			
2014	2.024.456	177.267	8,76%	Alacak	72,7%
2015	2.067.109	188.436	9,12%	Tespit	12,7%
2016	2.123.733	241.856	11,39%	Tazminat	7,2%
2017	1.962.485	227.449	11,59%	Kurum İşleminin İptali İstemli	3,9%
2018	1.987.121	162.339	8,17%	İtirazın İptali	2,8%
2019	2.026.507	208.173	10,27%	Diğer	0,8%
2020	1.880.582	190.861	10,15%	* 2021 yılı içinde İşM'lerinde açılan toplam dosya sayısının dava türlerine göre dağılımına ilişkindir	
2021	2.435.844	268.389	11,02%		
Ortalama			10,06%		
Kaynak: Adalet Bakanlığı, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü. (t.y.): 139 (Tablo 3.1 Hukuk Mahkemeleri Dosya Sayısı, TÜRKİYE, 2014-2021), 189 (Tablo 3.2.13 İş Mahkemeleri Dosya Sayısı, TÜRKİYE, 2014-2021) verilerinin kıyaslamasıyla oluşturulmuştur.			Kaynak: Adalet Bakanlığı, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü. (t.y.): 191 (Tablo 3.2.15 Dava Türüne Göre İş Mahkemelerinde Açılan ve Karara Bağlanan Dava Sayısı, TÜRKİYE, 2021) verilerinden derlenmiştir.		

Kayıt dışı istihdam, kayıt dışı kazanç ve sahte ya da hileli bildirim sonucu oluşan yargısal çekişmeler oldukça fazladır. Tablo 10'da hukuk mahkemeleri ile bu mahkemeler içinde yer alan iş mahkemelerinde yıllar itibarıyla (2014-2021) açılan toplam dosya sayıları ile 2021 yılına ilişkin iş mahkemelerinde açılan dosyaların dava türlerine göre oranları sunulmuştur. Tablo verilerine göre iş mahkemelerinde her yıl açılan dosya sayısı ile bu dosyaların hukuk mahkemelerinde açılan toplam dosya sayısına oranı artış eğilimli ve ortalama olarak %10'u seviyesinde gerçekleşmektedir. Tablo 10'un sağ tarafında yer alan iş mahkemelerinin dava türlerine göre

oranları incelendiğinde; işçi-işveren ilişkisinden kaynaklı alacak davalarının %72 ile en yüksek orana sahip olduğu, %12'sinin tespit (ağırlık olarak hizmet tespiti) davalarına ve yaklaşık %4'ünün ise kurum işleminin iptaline ilişkin olduğu görülmektedir.

Hukuk mahkemelerinde açılan toplam dava sayısının ortalama %10'unun iş mahkemelerin görev alanına ilişkin olması, bu davaların yaklaşık %90'ının (alacak, tespit ve kurum işleminin iptali) ise mevcut tevkif yönteminin sonucu oluşan kayıt dışı istihdam ve eksik kazanç bildirim ve eksik ücret ödenmesi ile sahte ya da hileli bildirimle ilişkin olması, mevcut tevkif yönteminin salt takip ve tahsilatla sınırlı kalmadığını, mahkemelerin iş yükünü de ciddi oranda arttırdığını belirginleştirmektedir.

Önerilen Senaryo

Ücretler üzerinden alınan vergi ve primlere ilişkin mevcut uygulamanın yarattığı sorunların bertaraf edilebilmesi için türlü senaryolar ileri sürülebilir. Bu çalışmayla önerilen senaryo: ücretlerin brüt tutar üzerinden bankalar aracılığıyla ödenmesine ilişkindir. Mevcut uygulamada ücretler kısmen de olsa bankalar aracılığıyla ödenmekle birlikte, ödemeler net tutar üzerinden yapılmaktadır. Oysa net tutar üzerinden ödeme mevcut sorunları bertaraf etmekte kifayetsiz kalmaktadır.

Uygulanabilirliğine Dair Yasal Zemin

Esas itibarıyla, ücretlerin bankadan ödenmesi için gerekli yasal düzenlemeler mevcuttur. İK, DİK, BİK ve kısmen TBK gibi ücretli çalışma ve ücretlere ilişkin temel kanunlar ile bu kanunlara dayanılarak çıkarılan "Ücret, Prim, İkramiye ve Bu Nitelikteki Her Türlü İstihkakın Bankalar Aracılığıyla Ödenmesine Dair Yönetmelik (Yönetmelik, RG: 18/11/2008; Mevzuat Bilgi Sistemi, t.y.)"de ücretlerin bankadan ödenmesine yönelik düzenlemeler yer almaktadır. Buna göre çalışanların ücret, prim, ikramiye ya da bu nitelikteki her türlü istihkaklarının bankalar aracılığıyla ödenmesi genel kuraldır (4857 sK, m/32; 6098 sK, m/407; 854 sK, m/29; 5953 sK, m/14). Ücretlerin bankadan ödenmesine ilişkin Yönetmeliğe göre ülke genelinde en az 5 çalışanı (İK, DİK, BİK tabi çalışan işçi, gemi adamı veya gazeteci) bulunan işverenlerin, çalıştırdıkları kişilerin ücretlerinin net tutarını bankalar aracılığıyla ödemekle yükümlüdürler (Yönetmelik, m/6,8,10). TBK'ye ilişkin olarak belirgin bir zorunluluk belirtilmemiştir (Yönetmelik, m/5).

Yukarıda belirtilen yasal düzenlemeler, ücretlerin bankalar aracılığıyla net tutar üzerinden yapılmasına ilişkindir. Gerek yasal düzenlemeler gerekse ikincil düzenleme olarak Yönetmeliğe göre ücretlerin bankalar aracılığıyla brüt tutar üzerinden yapılmasına yönelik zorunluluğu getirmeye ve sınırları belirlemeye, TBK yönünden Cumhurbaşkanlığı (6098 sK, m/407) diğer kanunlar yönünden ise Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Hazine ve Maliye Bakanlığı müştereken yetkilidir (4857 sK, m/32; 854 sK, m/29; 5953 sK, m/14; Yönetmelik, m/13). Bu bağlamda, önerilen senaryonun uygulanmasına karar verilmesi halinde, ücretlerin brüt tutar üzerinden bankalar aracılığıyla ödenmesine ilişkin yasal düzenlemelerin ana hatlarıyla mevcut olduğu anlaşılmaktadır.

Senaryo

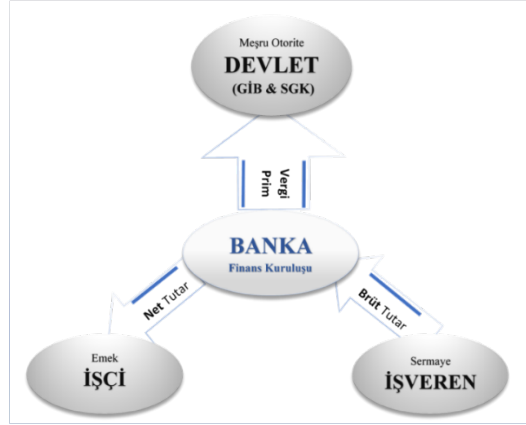
Önerilen senaryo; ücretler üzerinden alınan vergi ve primlere ilişkin Görsel 2'de sunulu mevcut yöntemin, Görsel 3 ve bunun detaylarının (işleyişinin) sunulu olduğu Görsel 4'teki yöntemle değiştirilmesine yöneliktir.

İşleyişi Görsel 4'te sunulu Görsel 3'te sunulan senaryoya göre öncelikli olarak işçi ile işveren arasındaki sözleşme e-devlet üzerinden kurulur. Buna göre işçi, e-devlet üzerinden anlaştığı işverenin Vergi /TC numarasıyla tanımlı iş sözleşmesinin imzalaması sürecini başlatır.

İşçi tarafından başlatılan sözleşme, işverenin elektronik kaydına (e-devlet ya da e-MUHSGK) düşer, işverenin sözleşmeyi onaylamasıyla iş sözleşmesi elektronik ortamda üretilmiş olur. Elektronik ortamda üretilmiş iş sözleşmesi yine elektronik ortamda ilgili kurumlara (SGK, GİB) ve

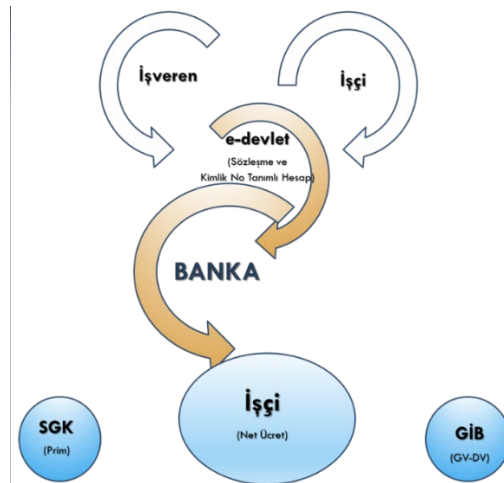
işçinin tercih ettiği bankaya gönderilir. Bu sözleşme, aynı zamanda işçi ve işveren tarafından SGK'ya bildirilmesi gereken işe giriş bildirelileri yerine geçer.

Sözleşme sürecinin tamamlanmasıyla, bankada, işçinin kimlik numarasıyla tanımlı özel bir ücret hesabı oluşur. İşverence, işçiye ait tüm ücret ödemeleri brüt tutar üzerinden bu hesap üzerinden yapılır.

Görsel 3 Önerilen senaryo

Banka, işçi adına ücret ödemesi olarak ödenen brüt tutarlar üzerinden, SGK ve vergi kesintilerini ilgili kurumun hesabına aktardıktan sonra net tutarı işçinin kullanımına açar.

Görsel 4 Görsel 3'ün işleyişi

İşçi adına oluşturulan özel hesap üzerinden ücret (işçilik alacağı) ödemeleri harici başkaca banka işlemi yapılamaz. İşçi, dilerse, daha sonra (bankanın net tutarı serbest bırakması akabinde) ücret hesabında kendisinin kullanımına açılmış net tutarı aynı ya da farklı bankanın başka bir hesabına (mevduat hesabı gibi) aktarılmasını talep edebilir.

Olası Etki ve Sonuçları

Önerilen senaryonun işleyebilirliği; "kişinin, muhtelif saiklerle sosyal güvenlik hakkında vazgeçebileceği veya muhtelif saiklerle vergi ve sosyal güvenliğe ilişkin yükümlülüklerden kaçınma çabası içine girebileceği, ancak, hiçbir şart ya da saikle ücret alacağından vazgeçemeyeceğine" dayanmaktadır. Bu bağlamda Görsel 3 ve 4'te sunulu önerilen senaryonun, Görsel 2'de sunulu mevcut yöntemin yarattığı sorunlu alanların büyük çoğunluğunu bertaraf edebileceği değerlendirilmektedir.

Önerilen senaryo, öncelikli olarak kamu alacaklarının süresinde, tam, doğru ve etkin şekilde tahakkuk ve tahsilatını sağlar. Her türlü ücret ve ücret eklerinin tamamının brüt tutar üzerinden

ödenmesi, eksik, hatalı ya da hileli tahakkuku engelleyeceğinden, kamu alacağının tahakkuklarında artış yaşanacaktır. Aynı durum, süresinde tahsilatı da sağlayacağından, tahakkuk ve tahsilat arasında uyum ve bunun sonucu olarak da kamu finansmanında öngörülebilirlik ve sürdürülebilirliği sağlar. Bu durum aynı zamanda politika belirlemeyi de kolaylaştırır.

Süresinde tahsilat, kamu alacaklarına yönelik icra takibini büyük oranda azaltır. Ücretler üzerinden alınan vergi ve prim alacaklarına ilişkin icra takiplerini ise tamamen ortadan kaldırır.

Ücretlerin tamamının brüt tutarı banka aracılığıyla ödeneceğinden kayıt dışı istihdam ve kayıt dışı kazanç bildirimini söz konusu olamayacak ya da büyük oranda azalacaktır. Her türlü ücret ödemelerinin brüt tutar üzerinden bankalar aracılığıyla ödenmesi, özellikle inşaat ve tarım gibi geleneksel perakende işlerin yanı sıra günümüzün baskın çalışma biçimine dönme eğilimi taşıyan dijital ekonomik platformlarda perakende çalışanların sisteme kolaylıkla dahil edilebilmesi için önemli fırsatlar sunabilir.

Sahte ya da hileli sigortalık bildirimini, adına sahte ya da hileli bildirim yapılan kişi tarafından bildirene (işveren) ya da aracıya (muhasebeci, vekil vb.) belirli bir ödeme ile gerçekleşmektedir. Önerilen senaryo, işveren ya da aracı tarafından kişi adına bankaya ücret ödemesini zorunlu kıldığından (bankaya kişi adına ücret ödemesi yapılmadıkça sigortalılık bildirimini söz konusu olamayacaktır), külfetinin çok yüksek olması nedeniyle kişilerin bu yola meyletmesine engel olacaktır. Böylece sahte sigortalılığın ortadan kalkması kuvvetle muhtemeldir.

Ücretlerin tam ve doğru ödenmesi, kayıt dışı ödemelerin azalması ya da ortadan kalkması, kayıt dışı istihdam ve sahte sigortalılığın azalması ya da ortadan kalkması, iş ve sosyal güvenlik hukukundan kaynaklı alacak davaları ile hizmet tespiti davaları gibi yargısal çekişmeleri konusuz bırakacağından, gerek işçi ve işveren arasında yaşanan özel hukuka ilişkin yargısal çekişmeler gerekse SGK'nın taraf olduğu kamu hukukuna ilişkin yargısal çekişmelerde önemli azalışlara yol açacağından, iş mahkemelerinin iş yükünde oldukça anlamlı düşüşler yaşanacaktır. Böylece iş mahkemeleri, sendikal ilişkilerden kaynaklı davalar, tazminat davaları ve işe iade davaları gibi yargısal çekişmelere yoğunlaşabilecektir. Öte yandan durum, iş ve sosyal güvenlik hukukuna ilişkin olası davaların çözümünde de belirleyici olacaktır. Zira banka kayıtları davaların çözümlenmesinde ve sonuca varılmasında önemli delil mahiyetinde olacaktır.

Bürokratik iş ve işlemlerde sadelik, kolaylık ve etkinlikle de sonuçlanma potansiyeline sahip olan önerilen senaryo, ücretli çalışanların vergi ve prim mükellefiyetliği hakkında bilinçlenmelerine ve böylece de vergi ve sosyal güvenlik kültürlerinin oluşmasına yol açması muhtemeldir.

Her ücret ödemesine ilişkin olarak bankaya ne kadar ödendiğini, bunun ne kadarının vergi kesintisi ne kadarının sosyal güvenlik primi kesintisi olduğunu görebilen ücretli çalışan, aylık, yıllık ya da belirli aralıklarla ne kadar vergi ve prim ödediğini bilebilecektir. Pasif konumdan aktif konuma geçiş yapılmasına yol açan bu durum, bir yandan ücretli çalışanın bilinç ve farkındalığının artmasına yol açarken, diğer yandan da vergi ve sosyal güvenliğe ilişkin kültürünün oluşmasına ve bunun doğal sonucu olarak da vergi ve sosyal güvenliğe yönelik politikaların belirlenmesinde aktif olabilecektir.

Aylık, yıllık ya da belirli aralıklarla vergi ve prim tahakkuk ve ödemelerini hesaplayabilen ücretli çalışan için olası başka bir fırsat ise yıllık beyanname verebilme olanağıdır. Yıllık beyanname verme imkanının tanınması halinde ücretli çalışan, her yıl ne kadar vergi ve prim ödediğini, vergiye ve prime tabi toplam kazanç seviyesini, vergi matrahından düşürülebileceği harcama kalemlerini ve bunları beyan edebilme fırsatına kavuşabilecektir.

Sonuç ve Öneriler

Asli muradı, önerilen senaryonun uygulanmasına yönelik değerlendirmeden öte, ücretlerin vergilendirilmesi ve prime tabi tutulmasına ilişkin mevcut tevkif yönteminin yarattığı sorunlu

alanların tespiti ve izahı olan bu çalışmayla, kamunun temel gelirleri arasında yer alan ve gelirin yeniden dağıtımını açısından önemli sosyal politika araçlarından olan ücretlere ilişkin vergi ve primlerin, ülke bütçesinin %10'u seviyesinde, istihdamda olanların ise %90'ına ilişkin olduğu tespit edilmiştir.

Ücretler üzerinden alınan vergi ve primler, diğer kamu gelirleri gibi halkın asgari yaşam koşullarının sağlanması ve iyileştirilmesi, kamu sosyal harcamalarının karşılanması, sosyal korumanın sağlanması ve iyileştirilmesi için kullanılır.

Sosyal politika bağlamında vergi ve primlere ilişkin oran ve sınır seviyelerinin yanı sıra belirlenme biçimi de önemlidir. Ancak önemli olan bir başka husus ise her ne şekilde belirlenmiş olursa olsun, belirlenmiş oran ve seviyeler üzerinden alınan vergi ve primlerin tahakkuk ve tahsilidir.

Ücretler üzerinden alınan vergi ve primlere ilişkin mevcut uygulama, işverenlerin çalışanlara ödedikleri brüt tutarlar üzerinden tevkif yapılması ve yapılan tevkif tutarının da yine işverenler tarafından kamunun ilgili kurumuna ödenmesi üzerine kuruludur.

İşverenin, devletin mutemedi konumunda olduğu ücretlere ilişkin mevcut tevkif yönteminde, ücretler üzerinden devlet adına yapılan kesintiler zamanında, tam ve doğru olarak ilgili kuruma aktarılamamaktadır. Hesaplamalara göre ücretler üzerinden devlet adına tevkif edilen tutarların ortalama dörtte biri süresinde ve tam olarak devletin ilgili kurumuna ödenmemektedir. Sık aralıklarla af ya da yapılandırma adı altında yapılan yasal düzenlemeler ise bu durumu perçinleştirmektedir. Çalışanın ücretinden devlet ad ve hesabına tevkif edilen ancak ilgili kuruma zamanında, tam ve doğru ödenmeyen bu tutarlar işverenin kullanımında kaldığından, mevcut tevkif yöntemi vasıtasıyla emekten sermayeye doğru servet transferinin sağlandığı belirginleşmektedir. Bu durum, mevcut tevkif yönteminin kimin için çalıştığı sorusunu akıllara taşımaktadır.

Mevcut tevkif yönteminde işveren aktif konumda bulunduğundan, gerçekte vergi ve prim mükellefi olan ve bu kapsamdaki yükümlülüklerini ücretini aldığı anda yerine getiren ücretli çalışanın, vergi ve prim mükellefliği hakkında bilinçsizliği ile sonuçlanmaktadır. Devlete ödenen tüm vergi ve primlerin işverene ait olduğu yanlış anlaşılmasını doğuran bu durum ise ücretli çalışanın bilgisizliğini ve bunun sonucu oluşan ilgisizliğini kanıksatmaktadır.

Ücretler üzerinden alınan vergi ve primlere ilişkin mevcut tevkif yöntemi, kayıt dışı istihdam ve kayıt dışı kazancın oluşumuna ortam sağlamaktadır. Sahte ya da hileli sigortalılık bildirimini engellemekte kifayetsiz olan mevcut tevkif yöntemi, dolaylı olarak yargının iş yükünün de artmasına yol açmaktadır.

Mevcut tevkif yönteminin yarattığı sorunlu alanların düzeltilmesi için muhtelif senaryolar işleme konulabilir. Bu çalışmayla önerilen senaryo; tüm ücret ödemelerinin brüt tutar üzerinden bankalar aracılığıyla ödenmesine ilişkindir. Önerilen senaryonun türlü aksaklıklara ya da zorluklara yol açması muhtemel olmakla birlikte, mevcut yöntemden daha işlevsel olduğu belirgindir.

Kişinin, muhtelif saiklerle sosyal güvenlik hakkından vazgeçebileceği veya muhtelif saiklerle vergi ve sosyal güvenliğe ilişkin yükümlülüklerden kaçınabileceği, ancak, hiçbir şart ya da saikle ücret alacağından vazgeçemeyeceği yaklaşımına dayanan ücretlerin bankalar aracılığıyla brüt tutar üzerinde ödenmesine ilişkin senaryonun işleme konulması halinde; mevcut tevkif yönteminin yarattığı sorunlu alanların büyük çoğunluğunu bertaraf edebileceği değerlendirilmektedir.

Önerilen senaryonun, kamu alacaklarının süresinde, tam, doğru ve etkin şekilde tahakkuk ve tahsilatını sağlayacağı ve kamu icra takibini azaltacağı, kamu gelirlerine ilişkin süresinde ve doğru tahsilatın kamu mali yönetiminde öngörülebilirlik ve sürdürülebilirliği sağlayacağı, kayıt dışı istihdam ve kayıt dışı kazancın yanı sıra sahte ve hileli sigortalılık bildiriminde ciddi azalışlara yol

açacağı, bunun sonucu olarak da yargının iş yükünde kayda değer azalışlarla sonuçlanacağı değerlendirilmektedir.

Bürokratik iş ve işlemlerde sadelik, kolaylık ve etkinliğe fırsat sunacağı değerlendirilen senaryonun uygulanması halinde, ücretli çalışanların vergi ve prim mükellefiyetliği hakkında bilinçlenmelerine ve böylece vergi ve sosyal güvenlik mükellefiyetliği kültürlerinin oluşmasına, vergi ve primler yönüyle aktif birey haline dönüşebilmelerine fırsat sunulacaktır. Ayrıca, senaryoyla birlikte ücretli çalışanlara yıllık beyanname hakkının tanınması halinde, bunun ücretli çalışanlara yönelik yıllık beyanname uygulamasında kolaylık sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı

“Ücretlerin Bankalar Aracılığıyla Brüt Tutar Üzerinden Ödenmesine Yönelik Değerlendirmeler ve Bir Senaryo Önerisi” başlıklı makalenin herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması yoktur.

Kaynakça

- Adalet Bakanlığı, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü. (t.y.). (2021). *Adli istatistikler* <https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/310520221416422021H%C4%B0ZMETE%C3%96ZELK%C4%B0TAP.pdf>
- Aktaş, E. E., & Doğan, B. S. (2020). Emek geliri üzerindeki vergi yükünün OECD ülkeleri için değerlendirilmesi. *Fiscaoeconomia*, 4(2), 241-286. <https://doi.org/10.25295/fsecon.2020.02.002>
- Anadolu Ajansı. (30 Haziran 2024). SGK, geçen yıl 88 bin 455 kişinin sigortalılığını iptal etti. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/sgk-gecen-yil-88-bin-455-kisinin-sigortaliligini-iptal-etti/3262082>
- Balcı, H., & Sapançalı, R. (2024). Avrupa Birliği'nde “yeterli asgari ücret” tartışmaları ve 2022/2041 sayılı yönergenin incelenmesi. *Çalışma ve Toplum*, 3(82), 827-874. <https://doi.org/10.54752/ct.1504365>
- Bıyan, Ö., & Yılmaz, G. (2012). Ücretlerin vergilendirilmesine ilişkin karşılaştırmalı bir öneri: beyanname yükümlülüğü. *Maliye Dergisi*, 162, 184-218. <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/09/10.pdf>
- Bulut, M. (2023). Sosyal parafiskal yük, olgusal bağlantılar ve Türkiye’de görünümü. *International Journal of Public Finance*, 8(1), 23-44. <https://doi.org/10.30927/ijpf.1099387>
- Buyrukoğlu, S., & Kutbay, H. (2016). Türkiye’de kayıtdışı istihdamın tetikleyicisi olarak vergi takozu sorunu ve maliyeti. *Selçuk Üniversitesi, İİBF Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(31), 249-273. <https://doi.org/10.30976/susead.302167>
- Buyrukoğlu, S., & Küpeli, E. I. (2021). Vergi takozu ve işsizlik arasındaki ilişki: Türkiye örneği. *Politik Ekonomik Kuram*, 5(2), 197-208. <https://doi.org/10.30586/pek.1003185>
- Çadırcı, B. D., & Tekdere, M. (2022). Ekonomik belirsizliğin vergi takozu üzerindeki etkisi: seçilmiş OECD ülkeleri örneği. *İstanbul İktisat Dergisi*, 72, 787-822. <https://doi.org/10.26650/ISTJECON2021-1125757>
- Çiğdem, Y. N. (2023). *Vergi takozu nedir?* <https://www.dia.com.tr/blog/vergi-takozu-nedir/#:~:text=Vergi%20takozu%20ya%20da%20di%C4%9Fer,art%C4%B1%C5%9F%C4%B1%20ya%20va%20durumunu%20ifade%20eder>
- ÇSGB. (2024). *Asgari ücretin net hesabı ve işveren maliyeti*. <https://www.csgb.gov.tr/asgari-ucret/>
- Demirbilek, İ. (2023). Dijital ekonomik platformlarda dışsal emek kullanımı, istihdam ve sosyal koruma ilişkisi. *Bandırma Onyedü Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi (BANÜSAD)*, 6 (CEEİK 2023 Özel Sayısı), 9-44. <https://doi.org/10.38120/banusad.1367133>
- Demirbilek, İ. (2024). *İşgücü Piyasasında Dönüşüm ve Sosyal Koruma*, Türk Metal Sendikası, TAEM Yayınları, Ankara.
- Erdut, T. (2021). Dijitalleşme ve işgücü piyasası. *Karatahta İş Yazıları Dergisi*, 19, 25-59. <https://www.dergikaratahta.com/files/19/2.pdf>
- GİB (2024a). *Ücret geliri elde edenler için vergi rehberi*. GİB, Mükellef Hizmetleri Daire Başkanlığı, Şubat/2024, Yayın No: 501
- GİB (2024b). *2023 yılı faaliyet raporu*. GİB, Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı, Şubat/2024, Yayın No: 515

- HMB, Muhasebat Genel Müdürlüğü. (t.y.). *Genel Yönetim Mali İstatistikleri*, <https://muhasebat.hmb.gov.tr/genel-yonetim-mali-istatistikleri>
- İŞKUR. (2024). *İşsizlik sigortası fonu bülteni*. https://media.iskur.gov.tr/89273/4_nisan-2024-bulten.pdf
- Karadeniz, O. (2022). Ücret gelirlerinde vergi. Zoom Toplantısı, *Karatahta İş yazıları Dergisi*, 24, 113-137. <https://www.dergikaratahta.com/makale/309/ucret-gelirlerinde-vergi>
- Kutbay, H., Gerece, C., & Aksoy, E. (2018). Asgari ücret üzerindeki vergi takozunun işsizliğe etkisi. *Vergi Raporu*, 224, 96-114. <https://www.vergiraporu.com.tr/uplImage/org/h%C3%BCseyin%20kutbay-cemaledin%20gerede%20elyasa8f8776.pdf>
- Mevzuat Bilgi Sistemi. (t.y.). *Ücret, Prim, İkramiye ve Bu Nitelikteki Her Türlü İstihkâkın Bankalar Aracılığıyla Ödenmesine Dair Yönetmelik (RG; 18/11/2008)*. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=12605&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>
- OECD. (t.y.). *Tax Wedge*. <https://data.oecd.org/tax/tax-wedge.htm#:~:text=Definition%20of,labour%20cost%20for%20the%20employer>
- Öztürk, İ., & Ozansoy, A. (2011). Ücret Gelirleri Üzerindeki Vergi Yükünün Analizi. *Maliye Dergisi*, 151, 197-214. <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/09/011.pdf>
- Rosiński, R. (2014). *The essence and changes labor tax wedge in selected EU countries in years 2006-2013*. <https://www.researchgate.net/publication/264976771>
- Sayıştay Başkanlığı. (2023). *2022 yılı Sosyal Güvenlik Kurumu denetim raporu*. <https://www.sayistay.gov.tr/reports/peYMqlvYd9-sosyal-guvenlik-kurumu>
- SGK. (t.y.). *Aylık istatistik bültenleri, mali istatistikler*. <https://www.sgk.gov.tr/Istatistik/Aylık/42919466-593f-4600-937d-1f95c9e252e6/>
- SGK. (t.y.). *Veri uygulaması*. <https://veri.sgk.gov.tr/>
- SGK. (t.y.). *Kayıtdışı İstihdam Oranı*. http://eski.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/calisan/kayitdisi_istihdam/kayitdisi_istihdam_oranlari
- SGK. (t.y.). *2024-2028 stratejik Planı*. <https://www.sgk.gov.tr/Duyuru/Detay/2024-2028-Donemi-Stratejik-Planı-2024-02-01-04-41-20>
- Susam, N., & Oktayer, N. (2007). Türkiye ekonomisinde genel bütçe vergi gelirleri içinde dolaysız ve dolaylı vergiler. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 21(2), 105-123. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/atauniiibd/issue/2692/35422>
- Şenyüz, D. (2007). İşletmelerin rekabet gücü açısından istihdam üzerindeki yükler ve yeni kanunda çalışanların vergilendirilmesine getirilen değişiklikler. *Sicil Dergisi*, 5, 165-176. <https://sicil.mess.org.tr/Media/Uploads/sicil05-165-176.pdf>
- T.C. Cumhurbaşkanlığı, Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023). *On ikinci kalkınma planı (2024-2028)*. https://onikinciplan.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/11/On-İkinci-Kalkınma-Planı_2024-2028.pdf
- TÜİK. (23 Mart 2023). *Temel işgücü göstergeleri*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-2022-49390#:~:text=%C4%B0%C5%9Fsizlik%20oran%C4%B1%20erkeklerde%20%258%2C9,13%2C4%20olarak%20tahmin%20edildi.&text=%C4%B0stihdam%20edilenlerin%20say%C4%B1s%C4%B1%202022%20y%C4%B1%C4%B1nda,%30%2C4%20olarak%20ger%C3%A7ekle%C5%9Fti>
- TÜİK. (15 Mart 2023). *Ücretli çalışan istatistikleri*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=%C3%9Ccretli-%C3%87al%C4%B1%C5%9Fan-%C4%B0statistikleri-Ocak-2023-49359&dil=1#:~:text=%C3%9Ccretli%20%C3%A7al%C4%B1%C5%9Fan%20say%C4%B1s%C4%B1%20y%C4%B1l%C4%B1k%20%257,625%20bin%20242%20ki%C5%9Fi%20oldu>
- TÜRMOB. (2016). *Vergi gelirleri raporu. asgari ücretin net hesabı ve işveren maliyeti*. <https://www.turmob.org.tr/ekutuphane/detailPdf/61b5c458-7745-4e44-b0ae-75d310d08aa8/turmob-vergi-gelirleri-raporu>
- Ubay, B. (2012). Ücret gelir elde edenler üzerinde vergi yükü; Türkiye, Avrupa Birliği ve OECD ülkeleri karşılaştırması. *Vergi Raporu*, 154, 115-125. https://vergiraporu.com.tr/uplImage/org/2012-154-Ucret_Geliri_Elde_Edenler_Uzerinde_Vergi_Yuku_Turkiye_Avrupa_Birligi_Ve_Oecd_Ulkeleri_Karsilas_tirması-Birol_Ubay%20.pdf
- Uşun, E. (2019). Türkiye ve diğer OECD ülkelerinde vergi takozu. *Yönetim ve Ekonomi*, 26(2), 435-452. <https://doi.org/10.18657/yonveek.507622>

- Vergi Dosyası. (5 Ekim 2017). *Vergi takozu (kaması) nedir? güncel vergi takozu oranları*, <https://vergidosyasi.com/2017/10/05/vergi-takozu-kamasi-nedir-guncel-vergi-takozu-oranlari/>
- Yorulmaz, Ç. (2024). Kamu görevlilerinin prime esas kazançlarının emekli aylığına etkisinin anayasa'nın eşitlik ilkesi kapsamında değerlendirilmesi. *Çalışma ve Toplum*, 2024/1 (80), 67-92. <https://doi.org/10.54752/ct.1421758>
- 5953 sayılı "Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanun", RG, 20 Haziran 1952; 8140
- 193 sayılı "Gelir Vergisi Kanunu", RG, 6 Ocak 1961; 10700
- 488 sayılı "Damga Vergisi Kanunu", RG, 17 Temmuz 1964; 11751
- 854 sayılı "Deniz İş Kanunu", RG, 29 Nisan 1967; 12586
- 4447 sayılı "İşsizlik Sigortası Kanunu", RG, 8 Eylül 1999; 23810
- 4857 sayılı "İş Kanunu", RG, 10 Haziran 2003; 25134
- 4958 sayılı "Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu", RG, 6 Ağustos 2003; 25191
- 5018 sayılı "Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu", RG, 24 Aralık 2003; 25326
- 5458 sayılı "Sosyal Güvenlik Prim Alacaklarının Yeniden Yapılandırılması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun", RG, 4 Mart 2006; 26098
- 5510 sayılı "Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu", RG, 16 Haziran 2006; 26200
- 5763 sayılı "İş Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun", RG, 26 Mayıs 2008; 26887
- 6098 sayılı "Türk Borçlar Kanunu", RG, 4 Şubat 2011; 27836
- 6111 sayılı "Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun", RG, 25 Şubat 2011; 27857(M)
- 6552 sayılı "İş Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması ile Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun", RG, 19 Eylül 2014; 29116(M)
- 6736 sayılı "Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılmasına İlişkin Kanun", RG, 19 Ağustos 2016; 29806
- 7020 sayılı "Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Bazı Kanunlarda ve Bir Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun", RG, 27 Mayıs 2017; 30078
- 7143 sayılı "Vergi ve Diğer Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun", RG, 18 Mayıs 2018; 30425
- 7256 sayılı "Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun", RG, 17 Kasım 2020; 31307
- 7326 sayılı "Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun", RG, 9 Haziran 2021; 31506
- 7349 sayılı "Gelir Vergisi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun", RG, 25 Aralık 2021; 31700
- 7427 sayılı 2023 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu, RG, 31 Aralık 2022; 32060(M)
- 7440 sayılı "Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun", RG, 12 Mart 2023; 32130
- 7457 sayılı 2023 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu İle Bağlı Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, RG, 27 Temmuz 2023; 32261
- 7489 sayılı 2024 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu, RG, 31 Aralık 2023; 32416(M)

Extended Abstract

Income tax and social security premiums collected on wages are among the basic public incomes. Such public revenues cover 10% of the country's budget and 90% of total employment. This type of tax and premium revenues, which are quite high, are important social policy tools used to ensure and improve minimum living conditions, meet public social expenditures, and ensure and improve social protection.

It is also important to collect tax and premium revenues on wages, which have become the determining tool of social policy due to their high level of coverage, on time, fully and accurately. The current practice regarding the tracking and collection of such public revenues is based on making deductions from the gross amounts paid by employers to

their employees and paying the deduction to the relevant institution through the employers. This practice, called the withholding method, creates various problematic areas.

In this context, the main purpose of the study is to determine the problematic areas created by the current withholding method regarding the taxation and premiumization of wages, rather than the evaluation of the implementation of the proposed scenario.

According to the analysis and calculations made in the study, it is been determined that an average of one-fourth of the amounts withheld on behalf of the public from wages were not paid to the relevant state institution in full and on time. Legal regulations issued frequently under the name of amnesty or restructuring make this situation even more evident. These amounts, which are withheld on behalf of the state from wages but are not paid to the relevant institution on time, in full and correctly, remain at the use of the employer. This situation results in a transfer of fortune from labor to capital.

In the current withholding method, the employer is in an active position. On the other hand, the waged employee, who is actually a tax and premium payer and fulfills his obligations within this scope just when he receives his wage, is unconscious and passive about his tax and premium liability. This situation leads to the illusion that all taxes and premiums paid to the state belong to the employer and leads to people becoming accustomed to this illusion.

The current withholding method provides an environment for unregistered employment and unregistered earnings. The current withholding method, which is insufficient to prevent false or fraudulent insurance notifications, indirectly causes the workload of the judiciary to increase too.

Various scenarios can be put into operation to correct the problematic areas created by the current withholding method. The scenario proposed by this study is for all wage payments to be paid through banks based on the gross amount. Although the proposed scenario may be likely to cause various disruptions or difficulties, it is considered to be more functional than the current method.

A person may waive his right to social security for various reasons or avoid his obligations regarding tax and social security for various reasons. However, he cannot waive his remuneration under any circumstances or motive. If the scenario whose main basis is this approach is put into operation, it is evaluated that it can eliminate the majority of the problematic areas created by the current withholding method.

It is envisaged that the proposed scenario may ensure the full, accurate and effective accrual and collection of public receivables on time, reduce public enforcement proceedings, and ensure predictability and sustainability in public financial management through timely and accurate collection of public revenues. In addition, it is evaluated that it will result in serious decreases in unregistered employment and unregistered earnings, as well as fake and fraudulent insurance notifications, and as a result, it will lead to significant decreases in the workload of the judiciary.

If the scenario, which is considered to lead to simplicity, convenience and efficiency in bureaucratic work and transactions, will be implemented, the consciousness and awareness of paid employees about taxes and premiums will increase. Thus, waged employees will be able to turn into active individuals in the context of tax and premium liability. If the right to annual income tax return is granted with the proposed scenario to waged employees, this will facilitate the application of annual income tax return.